Poštarina plaćena u gotovom

6—7 XXXVII

LUČ

LUČ

REVIJA ZA MISAO I ŽIVOT HRVATSKOG KATOLIČKOG ĐAŠTVA

OŽUJAK—TRAVANJ 1942

Poglavnik — stvaralac Nezavisne Države Hrvatske

Propovijed hrvatskog metropolite prigodom uskrsnih konferencija akademičara 19. III. 1942.

Čovjek i njegova orijentacija

Ličnost kroz povijest

Pjesme: Menijev: Mom zavičaju; Branko Fučić: Mjesečina; P. Prodolski: Moja pjesma zaboravi

Problem jedinstva katolika

Ličnost Pape Pija XII.

Misli »Luči« pred par godina

Knjige...

Zapisci...

»Naš put« Mirko Lauš: Naš put; Naš put i... naš križ; Ljubo Ribarić: Vjetri u kasnoj zimi; Željka Banovac: Fotografije; Marko Utješinović: Zalazak sunca; Nebo, noć, tišina (iz knjige »Priroda zove«); Slavenka Čečuk: Mati; Stjepan Krčmar: Kocka je pala; Vjeko Dubrov: Sjeta; Željka Banovac: Kapljice kiše; Brankov: Zapisci o srednjoj školi; Vijesti...

UREDNIŠTVO NARUČUJE SVE RUKOPISE OSIM ČISTO LITERARNIH. RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

Predplata: za đake Kuna 30.—, za ostale Kuna 50.—. Pojedini broj Kuna 5.—

Obnova što predstoji moći će pružiti i dati dragocjene mogućnosti za promicanje dobra, ali ujedno i priliku za upadanje u zablude, a u vezi s tim i za pogodovanje zlu; stoga će ona zahtjevati razboritu ozbiljnost i zrelo razmišljanje, ne samo zbog divovske težine pothvata, već i poradi teških posljedica, što bi ih, u slučaju neuspjeha, prouzrokovala u svijetu materijalnom i duhovnom; ta će obnova tražiti razum širokih pogleda i volju čvrstih odluka, ljude odvažne i radine, no iznad i prije svega savjesti, koje će u zamislima, odlučivanju i provođenju biti zahvaćene, pokretane i podržavane živim osjećajem odgovornosti, a neće izbjegavati da se poklone pred svetim zakonima Božjim; jer, ako se uz stvaralački napon u materijalnom redu ne budu umnožili najviša razboritost i iskrene odluke u moralnom redu, obistinit će se nesumnjivo riječ sv. Augustina: Bene currunt, sed in via non currunt. Quam plus currunt, plus errant, quia a via recedunt: Dobro trče, ali ne trče po pravom putu. Što više trče, to više griješe jer se udaljuju od pravog puta.

Pijo XII.
u božićnoj poruci 1941.

Slika na naslovnoj strani: Drvorez nepoznatog njemačkog majstora iz XV. vijeka. Čuva se u nürnberškom muzeju.

duhom evanđelja i ako naše kršćanstvo ne bi bio čitavo i potpuno. Vi ste, govori apostol, »slobodni, ali ne da biste imali slobodu kao pokrivač pakosti, nego kao sluge Božje. Sve poštujte, braću ljubite, Boga se bojte, kralja štujte« (I. Petr. 2, 16). Ta recite mi, zar ima veće karikature slobode i rodoljublja nego li je, recimo, mladić, kojemu su usta puna hvale domovini i njezinoj slobodi, a već je razvratnim svojim životom strovalio možda u propast nekoliko djevojaka, koje bi mogle bile postati dobre majke i vrijedne dmaćice? Zar ima veće karikature slobode i rodoljublja nego li je, recimo, djevojka, koja se ističe u javnosti rodoljubnim radom, a već prije nego je stupila u brak nosi na duši teret zločina ubojstva djeteta, a možda i više njih, a koje bi djece domovina, da su rođena u zakonitom braku i čestito odgojena, trebala više nego korice kruha? Zar ima veće karikature slobode i rodoljublja od liječnika, kojemu su usta možda puna hvale domovini i njezinoj slobodi, a ordinacija mu je grobnica narodne budućnosti, u kojoj lična pohlepa za imetkom prelazi preko svih zakona i Božjih i državnih, koji danas u istinskom interesu narodnog opstanka s punim pravom ubojstva djece kažnjavaju smrću? Recite mi, što bismo sudili o svećeniku, koji bi se punim ustima raznosio o narodnoj slobodi, a dodijala mu možda stroga disciplina Crkve i srami se svoga zvanja i svećeničkog odijela i upušta se u vrtlog dnevnih rasprava, koje na njega ne spadaju, a u isto vrijeme zanemaruje najsvetije dužnosti svoga zvanja, odgoj mladeži, pomaganje sirotinje, bolesnika itd.? Zar ne bi bio karikatura slobode i rodoljublja onaj, kojemu su usta puna hvale domovini i njezinoj slobodi, a krade, pljačka i ubija do čega dođe protiv svih Božjih i ljudskih zakona? Ili zar nije karikatura slobode i rodoljublja onaj, koji ga najviše dokazuje kletvama i klatarenjem po kavanama i birtijama, ako ne možda i javnim kućama, dok će domovina od svega toga imati samo neugodnost da snosi možda kasnije za njega i slične mu teret besplatnog uzdržavanja u ludnicama ili bolnicama?

Sloboda, dakle, bez poštivanja Božjeg zakona i njegova vršenja u potpunosti, bila bi pusta fikcija. Pa ako površni duhovi ne mogu da shvate zašto Crkva tu istinu toliko naglašuje, lako ćete ju shvatiti vi, koji živite u intimnom saobraćaju s Kristom u Presvetom Sakramentu. Možda bih tima površnim duhovima mogao najbolje odgovoriti na pitanje o unutarnjoj vrijednosti kršćanstva za narodni život i slobodu riječima nekog obraćenog ljudožderskog poglavice. Kad su ga misionari priveli k svijetlu evanđelja, i kad su ga naučili i čitati, on, koji se prije zabavljao pečenjem na ražnju svojih žrtava, počeo je marljivo čitati katekizam. I dok je tako jednog dana sjedio zaduben u katekizam, neki tobože prosvijetljen evropski trgovac, prolazeći mimo, upita ga, što čita? Poglavica mu bez i jedne riječi pruži katekizam. »No, odgovori trgovac, pa koga bijesa imaš od te knjižice? Zar ne bi mogao čitati kakvu drugu knjigu?« »Tako?« odvrati uvrijeđen poglavica. »Da znaš«, nastavi isti, »da znaš, da čitam jednu vrlo pametnu stvar, mogu ti reći, da bih i tebe okretao na ražnju, da sam te dobio u ruke prije nego li sam postao kršćanin i čuo što uči katekizam«. I pravo je odgovorio. Jer sloboda, koju ne ravna duh i zakon Kristovog evanđelja, brzo će se izroditi. Nikada se valjda nije izvikivalo ime slobode više nego li za vrijeme francuske revolucije. A ipak je Talleyrand morao izreći onu tešku riječ: »O slobodo, koliko je zločina počinjeno u tvoje ime!«

Dragi akademičari i akademičarke! Kad je Stvoritelj svijeta stvarao čovjeka kao slobodno biće, imao je zato sigurno mudre namjere. Dao mu je ovo veliko moralno dobro zato, da se čovjek usavršava i napreduje, ali ne u zlu nego u dobru i istini. I svaki onaj, koji bi slobodu izrabljivao tako da pusti uzde razuzdanosti i opakosti, griješi protiv naravnog zakona i kopa svojoj slobodi grob. Vjerujem da vam je svima istinska sloboda i lična i narodna. Velim istinska, jer ona, koja prelazi preko svih zakona i Božjih i ljudskih, ne zaslužuje ime slobode već ropstva prema riječima Kristovim:

»Svaki koj čini grijeh, rob je grijehu!« (Iv. 8, 34). A istinskoj slobodi i pojedinca i naroda je temelj Isus Krist. Sloboda je naime, kako rekoh, dana od Boga da se pojedinac i čitav narod usavršuje u dobru i napreduje. A da se čovjek, a i narod, uzmogne usavršavati u dobru i napredovati, potrebno je dvoje: prava spoznaja i dobra volja. A jedno i drugo dolazi od Krista. Po Njemu, Sinu Božjemu, dolazi pravo svijetlo potrebno za pravu spoznaju kao što govori Krist: »Ja sam svijetlo svijeta! Tko ide za mnom taj ne hoda u tmini!« Bez Njega su pogani tužno i bespomoćno morali vapiti — Ignoramus et ignorabimus« — i istodobno se valjali u najsramotnijim grijesima, bijedni robovi još bijednijih strasti. Bez Krista bi ista sudbina zadesila i nas pojedince i naš narod. Po Kristu dolazi i dobra volja i snaga, da ono, što smo spoznali kao dobro, provedemo u život. To je najvažnije. Jer nema sumnje, da današnji svijet mnogo toga znade. Ali koja mu korist od toga znanja kad mora da kaže kao i stari pogani: video meliora proboque, deteriora sequor! Da može slijediti i izvršiti ono što je spoznao kao dobro, potrebna mu je snaga s visine, koju nam je priskrbio Isus Krist.

Znam vrlo dobro, katoličke akademičarke i akademičari, da danas u najvećem dijelu čovječanstva vlada druga parola, a koja bi lako mogla doprijeti i do vaših ušiju. Narodna stvar, kažu, gubi, kad se Krist i kršćanstvo upliće u javni život. No kad se je sličan razgovor vodio jednom u nekoj tvornici, ustao je neki radnik i progovorio pred svima: »Jest, mi samo gubimo, kad se Krist i kršćanstvo plete u naš javni i privatni život. I ja sam već vrlo mnogo izgubio radi toga. Izgubio sam toljagu, s kojom sam do sada mlatio svoju ženu. Izgubio sam flašu iz ruke, koja me nije ostavljala ni danju ni noću i koja mi je stvarala pakao u kući. Izgubio sam zao glas, na koji sam došao kao pijanica i razbijač. Izgubio sam sva zla svojstva, radi kojih me poznalo malo i veliko. Ali sam zato dobio više nego sam mogao i sanjati. Dobio sam mirnu savjest, dobio sam opet raj u kući, dobio sam opet svoju dobru ženu i dobru djecu, dobio sam slobodu o kakovoj prije nisam mogao ni sanjati, slobodu djece Božje, koje ne bih dao ni za što na svijetu!«

Jest! Ako, dragi akademičari i akademičarke, hoćete da izgradite solidne temelje svojoj ličnoj sreći, ako hoćete da izgradite solidne temelje hrvatskoj narodnoj i državnoj slobodi, sreći i napredku, onda to možete izgraditi samo na jednom temelju. »Jer drugoga temelja nitko ne može postaviti osim onoga koji je postavljen, a to je Isus Krist!«

Rembrandt: Obilan ribolov (skica)

ČOVJEK I NJEGOVA ORIJENTACIJA

Ideje, a ne same sile, stvorile su velike pokrete u svijetu. Materijalne sile su bile tek mrtvo sredstvo za obranu i širenje ideja (kadkad opravdanih a često neopravdanih). Ideje su davale tijek povijesti. (Humanizam, Renesansa, Križarski ratovi, Francuska revolucija, Svjetski rat itd.).

Ideje i danas dižu i obaraju kraljevstva, prijestolja i krune. One šire i suzuju granice naroda i država, zbližuju i udaljuju narode, stvaraju pravi i nepravi poredak u jednom narodu, u jednoj obitelji, u odnošaju čovjeka prema čovjeku, društva prema čovjeku i naroda prema narodu.

Čovjek radi ono, što misli, i kako misli (dobro i zlo). Ideje su fabrika pokreta — izvor, iz kojega teče potok, akcija. Netko je zato rekao — ne bez istine — »Vrag bi s veseljem žrtvovao sve prekršaje i opačine jednog čitavog stoljeća za jednu krivu ideju« (Lamennais).

Snaga ideje, to je ujedno i dokaz, da čovjek nije samo konglomerat materije. U njemu postoji još jedno drugo novo, više biće, nad materijom, ne materija koja zapovijeda materijom i njom upravlja kako hoće nego živi duh. — No ovaj čas ne ćemo se kod toga zaustaviti, nešto drugo nas zove, da idemo dalje.

Djela su realizacija, utjelovljenje, da tako rečemo, ideja. Mogle su doduše katkada ideje, u sebi neispravne i lažne, imati privremeni uspjeh, a ideje, u sebi posve istinite i opravdane, doživjeti privremeni slom. A zašto?

To spada među one stvari, koje su velike tajne ljudskog zbivanja i ljudske povijesti. Ako tko misli, da je posve shvatio i razumio ljudsku povijest, što zna par brojaka godina ratova ili vladanja velikih vladara, ili možda spletkarenja i intrige velikih visokopoloženih glava (u moći i sili), ili par ovih ili onih kulturnih ustanova, onda se jako vara i pokazuje samo, kako je ograničen, i ne zna razlikovati ljuske od jezgre. Jer bi se moglo vrlo lako postaviti jedno vječno pitanje: A zašto je bilo baš upravo tako i baš u to vrijeme? Ta moglo je i drukčije okrenuti. Često je ispalo protiv svih planova i kalkulacije i jedne i druge strane. Zašto na koncu konca baš tako, a ne drugačije?

Sve to — kao i momentani uspjesi neistinitih ideja, a slom istinitih — obavito je, za sada gustom koprenom (dok ne dođe »veliki dan« Višeg Otkrivenja). No daje naslućivati, da ima i mora biti još netko Drugi Nevidljivi, ali Jači i Mudriji od svega i svih, koji je iznad svih tih vidljivih uzročnika, i koji ima posebne puteve svoje — a ne kao čovjek — u upravljanju svijetom.

No osim toga možemo ipak nešto reći, zašto tako različiti rezultati ideja u ljudskoj povijesti. I krive ideologije mogle su imati uspjeha (i velikih) bar neko vrijeme, jer nisu nikad nastupile same, nego uvijek pomiješane s nešto istine. Da su same nastupile, ne bi nikoga dobile za sebe. Zabluda i laž, to je negacija istine i kao takova ne može nikoga osvojiti! Laž, negacija istine — kao takova — niti ne egzistira, a što ne egzistira ne može ni djelovati, ni uspjeha imati.

To i filozofija povijesti do današnjeg dana pokazuje, da je u svakoj struji zablude bilo bar po koje zrnce istine.[1]) I radi toga zrnca istine moglo je biti nekog uspjeha. Trajnoga, dakako ne, jer su prije ili kasnije došle na vidjelo lažne ideje, i onda su bili pokopani i oni privremeni (možda i sjajni) uspjesi.

A istinite ideje nisu imale uspjeha, doživjele su slom, ne svojom krivnjom, nego ili krivnjom onih, koji su bili njihovi negativni nosioci ili koji su bili neprimaoci (radi svojih ličnih razloga).

[1]) F. Zach: Modernes oder Katholisches Kultur ideal, Wien 1925. str. 140.).

Zato je velika zabluda moderne struje tzv. »egzistencijalne filozofije« (Kierkegaard), prema kojoj uspjeh, proživljavanje misli jest jamstvo i kriterij istine. To je ne samo jedna velika zabluda (među mnogim drugima), nego i kobna, koja može i pojedinca i društvo dovesti do katastrofalnih učinaka. Kušajmo povući samo nekoliko konzekvencija iz toga, pa ćemo odmah to sami otkriti — a da ne bi trebalo ići baš duboko u povijest.

*

Ideje, rekli smo, stvaraju tijek povijesti.

Prema idejama su i poslijedice.

No zašto se to ovdje govori? Šta time hoćemo?

Danas se govori — o novom vremenu i poretku. »Bez ikakve dvojbe mi smo na raskršću, i pitamo se, kojim će putem čovječanstvo poći«.[2])

Sve ovisi o idejama.

Kakve ideje takav čovjek, takvi događaji.

»Govorimo, dobro vrijeme, zlo vrijeme, ma što je to? Kakvi ljudi takvo vrijeme, dobri ljudi dobro vrijeme, zli ljudi zlo vrijeme« (Sv. Augustin).

To je kao izvor i potok. Potok raste u rijeku, i ona ili čini dobro, ili ruši.

A koje su ideje najvažnije, koje najviše mogu graditi ili rušiti?

Koje ideje, nego one, koje su čovjeku najbliže!

A koja ideja jest i može biti bliže čovjeku — od same ideje čovjeka — osobe njegove, njegovih ideala, ciljeva, težnja, njegove najdublje nutrinje tj. njegove ličnosti. Novo vrijeme ne može biti — bez obnove čovjeka, jer vrijeme smo mi.

Problematika izvora — problematika potoka.

Riješenje izvora — riješenje potoka.

Uzalud sva izvanjska riješavanja (sama po sebi), ako nutrinja (izvor) nije riješena.

»Bez vrijednosti je promatrati tok zvijezda, a zanemarivati čovjeka« — osobu — ličnost, kaže Toma Kempenac. Moderna kultura ne će donijeti spasa, dok duša ne ozdravi. Ta o čovjeku, o ličnosti njegovoj ovisi sve. Čovjek — ideja samog čovjeka — i opet, ideja čovjeka osobe jest jedna od prvih, jedna od onih, koje su na prvom mjestu.

No riješenje problematike ideje same ličnosti čovjeka nije tako lako.

Mnogo ima zabluda na putevima traženja ovog riješenja, a istina je samo jedna. A k tomu i ovo pitanje ličnosti čovjeka nije samo za sebe, nego je povezano s mnogo drugih. Slično kao i seksualno pitanje nije pitanje za sebe — i krivo je, kad ga se uzima za sebe, jer je to dio cjeline, pedagogije uopće. I zato se može i mora riješavati kao dio, a ne kao cjelina za sebe.) Gdje i kako da se riješi to pitanje čovjeka — ličnosti?

Taj odgovor pojačava se i s novim konstatacijama.

Koje su to konstatacije?

Ove, da sav napredak, bez ličnosti-čovjeka — i nije napredak, nego nešto drugo.

Dižu se opravdani protesti protiv zanemarene ličnosti.

---

[2]) Jansen, Zach IX.
[3]) Zach str. 5.
[4]) Dr. Allers, liječnik i pedagog.

»Mi smo podložili svojoj vlasti gotovo sve i sva na kugli zemaljskoj, izuzevši samog sebe. Čovjeka smo previše rasparčali — anatomski, kemijski, fiziološki, psihološki, pedagoški, povjesno, socijalno-ekonomski. Treba jedinstven pogled, koji obuhvata čitavog čovjeka pod jednim vrhovnim pogledom«.[5])

»Život postaje odviše masovni, premalo jake ličnosti. Uslijed mnogih tehničkih izuma pojedinac učestvuje u većem broju dnevnih događaja, rijetki su časovi mirovanja, život se pretvorio u život masa ... radi neprekidnog komešanja današnjeg našeg života ne mogu se stvoriti velike sinteze«,[6]) a upravo je to najpotrebnije.

A posljedice toga? Zar napredak?

Zar je to napredak, da na pr.: »U Njujorku bi trebalo svakog 22. čovjeka staviti u bolnicu. Da su bolnice za umobolne sve prepune, i ne mogu sve primati, koje bi trebalo primiti. Da svake godine u U. S. A. ulazi 68.000 u bolnice za umobolne. Da je 8 puta toliko umobolnih koliko boluje od sušice. Da je osim umobolnih — 500.000 slaboumnih, a 400.000 djece nesposobne za školsku obuku. Da velika opasnost prijeti od bolesti duha, a te su bolesti opasnije od sušice, raka i bolesti srca, tifusa, kuge i kolere. Golemi broj neuroze i psihoze bez sumnje je dokaz teške defektnosti moderne civilizacije«.[7])

A zašto je tako? »Moderna je kultura potčinivši duh materiji, zapala u veliku zabludu, koja je tim opasnija, što se ... prima spremno u jednakoj mjeri, kao što i nezdravi život po velikim gradovima i robovanje po tvornicama, nastavlja ovaj liječnik. Odviše se brine za sve, a za čovjeka, ličnosti premalo. »Ni fiziolozi, ni ekonomi ne vode o duhu u čovjeku nikakove brige, čak i liječnici jedva da ga zapažaju. A ipak duh pretstavlja najveću moć ovoga svijeta.«[8]).

Da, u velikoj mjeri — zanemareno je pitanje čovjeka-ličnosti.

Danas je teško, ili uopće se neda pohvaliti čovjeka kao ličnost (veli jedan današnji hrvatski pisac). Znanje napreduje, a ličnosti — to je sasvim nešto drugo.

Jedan francuski pisac veli: moderni čovjek bio član dioničkog društva, ili bio građanski izbornik, ili burzovni špekulant, ili radnik na pilani, to je isto — on je bezimeni čovjek, i takvim hoće ostati.

Velika djeca (puerilizam) — to je moderna pojava.[9]) Djeca drže i vole držati fantazije za istinu i ne vole napora.

Moderni čovjek treba velikih ideja, no hoće odmah gotove, i gotove prihvaća, ne brine se, je su li ispravne ili ne. Ne voli savjesti. Osjeća potrebu izvanje buke. Mrtvo, bez svijesnosti ukopča se u jedan veliki socijalni stroj onda je i sam velik, masovno se izvana oduševljava za nešto, za ideje — (inače u duši oprečne!) Je li to punina čovjeka — ličnosti? Ne, ličnosti se gube.

— Je li to napredak? Ne, nego nazadak!

— Je li to korist? Ne, nego šteta!

— Je li upotpunjenje? Ne, nego ispražnjenje!

---

[5]) Dr. Alexis Carrel, »Čovjek nepoznanica«, Zagreb, 1941. — 26, 27.
[6]) ibid. 35—72.
[7]) ibid. 175—176.
[8]) ibid. 141.
[9]) To je izraz Dr. Huizinga, profesora u Leydenu. Papini upotrebljava za isti pojam riječ infantilizam.

— Je li ojačanje? Ne, nego oslabljenje!

— Je li usavršenje? Ne, nego gubitak!

Bez sumnje duh zajednice je bitan za napredak čovjeka, ali zajednica bez ličnosti uništava samu zajednicu — i osobe.

Bez ličnosti, zajednica, nazaduje, propada jer je — prazna (bez moralnih energija).

Bez ličnosti pada svijest odgovornosti i zato socijalni život stradava.

Bez ličnosti nema inicijative — zato nema pravog napredka, nastaje ukočenost, uvlači se mrtvilo, koje je ubitačno za život zajednice.

Bez ličnosti nema ni sreće, jer svaki ima svoj individualni život različan od drugoga, svoju svijest različnu od drugoga i neovisnu o drugome.

Bez ličnosti je čovjek slab, zato je i bezkarakteran. Štogod je veće ga stvoreno u povijesti to su učinile ličnosti. I odnošaj čovjeka prema Bogu, nije samo odnošaj zajednice već i u prvom redu ličan.

Čovjek — individualan, lično je odgovoran Bogu za svoja djela.

Zasluge su ličnosti (za vječnost), a ne kolektiva.

Nagrađuje se ličnost (u vječnosti), a ne kolektiv.

Lična je i milost, koja se dobiva, ne kolektivna.

Ličan je i grijeh. Ličan je i sud pred Bogom. Ličan je i vječni život (a ne masovan).

Najveća potreba danas jest — ličnost.

*

Ali što treba za čovjeka-ličnost, za puninu njegovu?

Tri se stvari — bezuvjetno zahtijevaju za ličnost:

— Sloboda

— Ispravnost

— Svijesnost

1. Sloboda razborita (a ne anarhija), sloboda duševna.

2. Ispravnost ideja o čovjeku i životu.

3. Svijesnost ispravnog i dobrog djelovanja.

Gdje manjka jedno od ovoga, nema i ne može biti punine čovjeka, ličnosti.

Nije ličnost, tko je rob (svojevoljni)

Nije ličnost tko je u zabludi (u bitnim pitanjima ideje čovjeka)

Nije ličnost tko je nedosljedan, (bez kreposnog djelovanja).

Ne može biti i nije ličnost, tko je rob strasti: čovjek hedonist, ide samo za sebičnim uživanjem ili za samovoljom.

Tko je svojevoljni rob vanjskog obzira protiv savjesti, takav guši u sebi ono što je najbolje i najljepše u čovjeku. To je »živ čovjek pokopan« (Sv. Jeronim).

Ne može biti — i nije prava ličnost tko ima krive ideje o čovjeku (o naravi čovjeka i cilju čovjeka).

Može biti veliki rad i djelovanje ali nije ispravno, dobro. To su »veliki koraci, ali izvan puta« (Sv. Augustin).

Ne može biti i nije ličnost — gdje nema dobrog, kreposnog djelovanja i svijesti, nego se čeka ili ovisi u radu samo o vanjskim prilikama i poticajima. »Izvanje prilike ne čine čovjeka, nego samo pokazuju, kakav jest« veli Toma Kempenac.

Za ličnost uz duševnu slobodu najviše treba — ispravnost ideje o čovjeku i životu. Inače je bez temelja i bez cilja.

A koja je ispravna i istinita ideja čovjeka (njegove naravi i njegova cilja)?

Mnogo ima problematika — o čovjeku u filozofiji. Nije badava Sofoklo rekao, da »ima mnogo tajna u prirodi, no najveća je tajna čovjek«.

Htjela je stara filozofija riješiti ideju čovjeka — ličnosti, ali uzalud, nije našla rješenja.

Svi od ovih uviđaju veliku slabost i nemoć, ne samo fizičku, nego i moralnu; većina ili zapada u pesimistički smjer ili agnostički, obzirom na puninu ideje čovjeka.

A to se ponavlja i obnavlja kod mnogih modernih. Ne pomaže ni — hladna krepost (Marko Aurelije — stoicizam) ni uživanje (Epikur). Seneka uzdiše »dnevno umiremo«, Marko Aurelije rimski car zove »dođi, o smrti dođi«, Sokrat, Plato, Aristotel utječu se »ne-znanju«; moderni obnavljaju pesimizam: Schopenhauer, Hartman, Byron, Leopardi, Humboldt i dr.

A je li to rješenje za ideju ličnosti. Nipošto, dapače negacija je ideje ličnosti.

Zato je i nesposobna, da digne čovjeka i stvori nešto trajno, vječno vrijedno.

*

Srednji vijek, iako nije bio bez slabih strana, nije poznavao problematike o ideji čovjeka (u današnjem smislu). Zato na pr. u »mračnom« srednjem vijeku socijalnog pitanja uopće i nije bilo.

(Nastavit će se.)

Josip Horvat

Ivica Švertasek: Crtež

LIČNOST KROZ POVIJEST

(REFLEKSIJE KROZ POVIJEST)

Već je filozofija staroga vijeka počela sa razmišljanjem o prvotnim uzrocima svega, a završila sokratovskom, platonskom i aristotelskom filozofijom čovjeka i njegovog smisla. Klasična starina sažela je svoju literarnu religiju (a i moralnu) u nizu maksima, koje neke i danas upotrebljavamo: Cognosce te ipsum, nulla die sine linea, a svoj nazor na potrebu stvaranja sklada čovječjih duhovnih i tjelesnih svojstava u onoj: zdrav duh u zdravom tijelu...

*

Kršćanstvo je u prvom redu stvorilo svoj životni stil: Krist je svom pokretu dao temelj nastupom i utjecajem svoje božansko-čovječanske ličnosti, dao mu pravnu strukturu iz punine svoje lične vlasti, a idejnu fizionomiju u skladu sa svojom osobnom misijom i životnom linijom. Čitav sredovječni religiozni uspon i idejni model svih redova katoličke Crkve potječe od osobnog Krista. Kršćanstvo zato znači maksimum ljudske duhovne stvarnosti.

*

Humanizam želi ličnost svijesnu svoje izgrađene naravne autonomije. Lutera također muči ovaj problem. 1520. piše on svoju brošuru »Von der Freiheit eines Christenmenschen« (O slobodi kršćanina).

Postepeno stvar dobiva i politički kolorit. 1628. godine odglasuje engleski parlamenat »Petition of rights«, a 1679. »Habeas corpus acte«, dva dokumenta već vrlo razvijene svijesti o vrijednosti i sakrosantnosti osobe i njenih prava.

Francuska revolucija svojim geslom, tolikim herojskim naporima, plemenitom nostalgijom i strahovitim aberacijama, predstavlja vrhunac jednog razdoblja plemenite, ali djelomično na krivi kolosjek svedene borbe za novog čovjeka.

XIX. stoljeće ispunjeno je borbama za oslobođenje ličnosti u smislu liberalno-demokratske zamisli čovjeka, uljudbe i društva. Karakteristični momenti ove borbe jesu: Metternichov sustav i oporba protiv ovog; mašinizam, koji je uništio i ono malo slobode radnikove ličnosti, te gurnuo industrijskog radnika u položaj sličan ropskom; dolazak radničkog pokreta, kršćanskoga i t. d., a u Americi do borbe za oslobođenje robova 1861.-5. Grupa katoličkih zastupnika u pruskom saboru traži »verfassungs mässige Feststellung von Garantien für die bürgerliche und religiöse Freiheit« (»ustavno utvrđivanje jamstava za građansku i vjersku slobodu; program od 21. ožujka 1871.). Lav pak XIII. u svojoj okružnici »Rerum novarum« zahtjeva slobodna radnička udruženja, koja će se založiti za prava radnikove ličnosti i novi društveni poredak. Ovo potonje, novi društveni poredak kao garancija i zaštita malog čovjeka i okvir za postizavanje nove vjerske, kulturne i društvene »slobode djece Božje« razradio je pok. Pijo XII. 1931. godine u okružnici »Quadragesimo Anno«, koja je postala magna charta katoličkog malog čovjeka. Nije uzalud ovaj veliki muž nazvan »papom duhovne slobode«.

*

Mi priznajemo, da je Marx u toliko imao pravo u svojoj materijalističkoj zamisli historije, što je ekonomika jedan od presudnih čimbenika (ali ne najvažnija!) u razvoju čovječanstva.

Mi priznajemo, da je azijski čovjek, za razliku od evropskog, u mnogim stvarima drukčije ostvarivao svoju slobodu, kulturu, prirodnu religiju, državu itd. Ali ni ekonomski odnosi klasâ, prema produkcionim sredstvima niti rasni supstrat nisu temeljni

pokretači historije u čitavoj njezinoj isprepletenosti, razvoju, građenju i razaranju. Već ličnost je onaj, koja ostvaruje Božje ideje u prirodi, koja svojim radom daje vrijednost stvarima.

Do početka 19. stoljeća nije postojao ni internacionalizam socijalističke orijentacije niti nacionalizam u modernom značenju. Postojao je samo kršćanski univerzalizam srednjeg vijeka!

Ali od prve pojave čovjeka u ovoj »dolini suza«, postojala je osoba, čovjek, biće obdareno razumom i slobodnom voljom; um, ali ne samo um, nego i duh: kruna prirode i slika božanstva.

*

Kad mnogi sve ljude jednog naroda, jedne kulture, jedne rase i jednog povijesnog razdoblja, trpaju pod istu kapu, te ih sve a priori proglašuju anđelima ili vragovima, potrebno je da se pots'etimo kako nas historija uči drugome: u starom rimskom imperiju bilo je Nerona, Domicijana i Diokleci jana, ali je bilo i milione mučenika; sve u okviru istih zemalja, naroda i generacijâ. — Masovna klanja za vrijeme francuske revolucije ne smiju se upisivati u zlo karakteru francuskog naroda; mora se naprotiv uzeti u obzir, da je isti narod u isto vrijeme dao mnoge junake, koji su junački podnosili mučeništvo: mlade djevojke, starce, svećenike ... Upravo onako, kao što su krvoloci bili Francuzi, tako su i Francuzi bili ljudi, koji su zbog svog uvjerenja, padali kao žrtve onih prvih. Nije francuski — kao niti kojeg drugog naroda — karakter krvožedan, već su takvim bili ljudi, koji su historijskim razvojem tada izbili na površinu. U tome se sastoji uzvišenost i tragika slobodne ličnosti: u slobodi njenog opredjeljenja!

*

Ljudi su uvijek doživljavali stvaranje novih pokreta, u kojima ipak susrećemo stanovito oslanjanje na prošlost i novo valoriziranje starih vrednota. Ali nostalgija za ostvarenjem ličnosti uključena je na razne načine u težnjama svake nove generacije. Ljudski duh ostvaruje svoje najviše mogućnosti samo u slobodi, samo kada on služi božanskome, kulturi, a nipošto drugim nižim snagama! Uvijek je pak bilo pokušaja u suprotnom smislu. Znameniti njemački historičar Delbrück veli, da sloboda nije nikakvo stanje, u kom se ljudi nalaze i da se ona ne može osigurati nikakvom borbom na barikadama, već se mora stalno ponovno postizavati.

Mi kao katolici to davno znamo. Crkva se tokom vjekova neprestano mora boriti za svoju slobodu. I pojedinac se — kao i sv. Pavao — mora stalno boriti protiv nižeg, podsvjesnog čovjeka u sebi, da održi i ostvari »slobodu, kojom nas je Krist obdario«. (Gal. 4. 31.)

Ta ne sastoji li se duh modernog vremena u tome što ljudi žele ostvarenje ličnosti, dakle i slobodu duha? (o kojoj je tako zanosno govorio pokojni Pijo XI.). Prošla su vremena, kad se tražila autonomija ličnosti protiv Crkve! Kao katolici tražimo sklad između ličnosti, naroda i ideje univerzalizma, i Crkve. To nije ništa nova. U tome se oduvijek očituje »génie du christianisme«. U toj borbi nismo osamljeni. Crkva je danas u tome predvodnik evropskog zapada i kulturnog čovječanstva. Jer »gdje je Duh Gospodnji, tu je sloboda« (sv. Pavao II. Kor. 3, 17.).

Historicus

MENIJEV:

MOM ZAVIČAJU

RODNI KRAJU ŠTO U TIŠINI SNIVAŠ,
SAZDAN OD VISOKIH GORA I ŠUMA,
NEIZMJERNO LJUBKOSTI U SEBI SKRIVAŠ!
ČUJEM TI GLAS: MELODIJU VILINSKIH STRUNA.

DAVNO SAM ŠETAO VRSIMA TVOJIH PLANINA,
ŠTO U OBLAKE ZADIRU TMURNE,
VEDAR KO NEBO IGRAO MEKOM TRAVOM.
MAJČINOM SI MI SVOJOM RUKOM
SAZDAO ZDRAVI DUH, A SA GORSKIH VISINA
KAZIVAO PUT VELIKIH DALJINA.

JA LJUBIM HRIDI TI SURE,
JA LJUBIM TVOJE POTOKE,
ŠTO U GIGANTSKOJ IGRI NIZ STRANE SE RUŠE.
JA VOLIM TVOJE BOROVE ŠUME
ŠTO PLAVETNIM VISINAM STRŠE,
GORSKE IZVORE ŠTO VJEČNO IZ STIJENA ŠUME,
VJETAR ŠTO ŠUMOM DUŠE.

DUH SI MI ODRANIO PRIRODOM SVOJOM:
U VJETRU ŠTO ŠUMI U TVOM JELIKU
RAZUMIO SAM TI MAJČINE RIJEČI,
TVOJ JEZIK: VJEČNU SIMBOLIKU.

VISOKE PLAVETNE, TRAVNE GORE
VJEČNO MI ŠAPĆU: GORE! GORE!
BISTRI IZVORI ŠTO PJENEĆ TEKU S VISINA
ŠUMEĆI ZBORE: U ZANOSU SNAGA, DUHA BJELINA!

VJETROVI TVOJI ŠTO SNAŽNO HUJE
U NJIHOVOM ŠUMU SRCE MI RIJEČI ČUJE:
NEK TI DUH MLADI ZEMLJOM NE GMIŽE,
NEK SE KO VJETAR POD NEBO DIŽE!
SVE TVOJE TEŽNJE NEK OBLACIM STRUJE!

ODHRANIO SI ME, POKAZAO VISINAM LIJET,
A ONDA ME SNAŽNOG POSLAO U SVIJET.

NAS RASTAVI SUDBA I VRIJEME,
AL NIKAD, ZNAM, NE ZABORAVLJAŠ MENE!
NA VJETRU CVILIŠ KROZ CRNOGORSKE GRANE;
POTOCI BISTRI ŠTO IZ STIJENA SE LIJU,
TVOJE SU SUZE ŠTO BOLI U SEBI KRIJU.

BRANKO FUČIĆ:

MJESEČINA

SVU NOĆ SU TIŠINE OPOJNO STVARIMA TEPALE,
DA SU SVUDA U ZRAKU BIJELI KRISTALI NICALI.
U ŠUMI PLAVI SU PAUCI TKIVO NEČUJNO NAPLELI,
I SVI SU SE BOROVI DRŠĆUĆI IGLICAMA DOTICALI.

RASTALASALE SE USPAVANKE PUTEM, POLJEM I POTOKOM:
— ZATRAVLJENA JE ZANIJEMILA I SLEDILA SE KUĆA POD BRIJEGOM;
STAKLA SU POSTALA MLIJEKO, VODA SE SREBROM PROMETNULA,
A PUTEVI SE OSULI SNIJEGOM.

U VRTU JE NA OGRADI, NA ŽICI, MJESEČEV TRAK TREPERIO
I DUGO SU KROZ NOĆ BEZGLASNI AKORDI ZVONILI,
POD VRTOM SU BIJELI SLAPOVI ROMONILI,
A MOJE SU RUKE, MOJI SU PRSTI POSTALI BIJELA PRIVIĐENJA,
— U NOĆI SU SE DRHTAVIM SVIJETLOM OSJALI.

I MISLI SU SE MOJE S LEŽAJA TADA ODVILE
I KAO TANKO TKIVO ZAPLIVALE U ZRAKU;
KRIJESEĆI SE KAO PAUČINA ODPLOVILE
I ZAPLELE SE NEGDJE POD KROŠNJAMA U MRAKU.

LEDENE SUZE ZVIJEZDA PROSULE SU MI SE PO GLAVI,
A OČI SU MOJE KAO DVIJE OGNJENE JABUKE ZORILE,
KADA SAM OSJETIO KAKO JA VIŠE NIJESAM JA,
KAKO SAM POSTAO STVAR, SAMO STVAR MEĐU BLIZIM STVARIMA
UTOPLJENA U PUNINU, KOJA U BEZGLASNOM, BESKRAJNOM SRHU
DRHTI I SJA . . .

P. PRODOLSKI:

MOJA PJESMA ZABORAVI

NEKA VJEČNOST SKRIVA ŠTO JE NEKAD BILO:
SVE PRERANE MISLI MLADENAČKIH SANJA,
PRVU TAJNU ŽELJU ŠTO JE SRCE KRILO,
ČUDNI, GRIJEŠNI POKRET ZEMALJSKIH SAZNANJA.

ČEZNUTLJIVE NOĆI SATKANE OD BOLA,
BURKANJE U DUŠI TRAGOM ČUDNE SREĆE,
MILOVANJE S TUGOM KRAJ RODNOGA DOLA,
PREVIRANJE SRCA GDJE SE LJUBAV KREĆE.

LAKI TITRAV OSMJEH POKRAJ TIHE STAZE,
ŠUMORENJE RIJEČI U DRHTAVOM STAVU,
PROKLINJANJE PUTA KUDA NOGE GAZE,
ZABRINUTOST TEŠKU ZA BUDUĆU SLAVU.

PROBLEM JEDINSTVA KATOLIKA

Francuski časopis »Les Lettres« organizirao je još 1928. godine zanimljivu anketu o pitanju: »Kriza elita i francuski katolici«. Anketa je pokazala da su prema odgovorima nazori jako podijeljeni. Nešto kasnije 1929 godine izdao je baš zbog toga poznati teolog msgr. Bruno de Solages svoju studiju »Problem apostolata u modernom svijetu«, u kojoj se naročito dotakao problema jedinstva katolika, gledanog iz vida apostolata i emanacije katolicizma u svijetu, a na osnovu mnogobrojnih odgovora iz spomenute ankete.

Budući da su problemi nabačeni u ovoj studiji od presudne važnosti za katoličkog intelektualca, a u našim prilikama aktuelni, to upozoravamo sve dobronamjerne na razmišljanje. Želja je mlade generacije dati na kršćanski način Hrvatskoj prave katoličke intelektualce: ta to je dužnost našeg apostolata i poziv današnjice na prekretnici.

Samo djelo izašlo je u nakladi Spes, Paris 1937, pod naslovom »Le problème de l' apostolat dans le monde moderne«. Prevedeno je sve što je za nas aktuelno iz prvog djela (Le problème de l' union des catholiques) prvog poglavlja (Le degré requis pour l' apostolat en ses divers domaines) — str. 22—67.

I. Iluzija jedinstva katolika

Antinomija: Samo katolička dogma je ono polje, gdje je jedinstvo katolika najstrože obvezatno. Međutim ovakovo je jedinstvo nedovoljno za katoličko djelovanje na mnogim područjima. Zaključak: Teoretski je nemoguće jedinstvo svih katolika na svim poljima njihova djelovanja.

Veći se dio katolika vlada po poslovici »slogom rastu male stvari . . .«, zato žele jedinstvo katolika, a da nijesu mnogo promislili, što je zapravo to jedinstvo, koje žele provesti, niti su svijesni, ne znači li njihovo »budimo složni« u nekoj naivnoj i nesvjesnoj oholosti jedino »mislite kao što mislim ja i sloga će biti provedena«.

Ako to pitanje pogledamo iz bliza, opažamo, da u tim sanjama o jedinstvu katolika ima dosta iluzije . . . Treba radije detaljno omeđiti područje, na kojem želimo provesti to jedinstvo.

Da su obzirom na ovo gledanje mišljenja dosta podijeljenja, pokazali su i odgovori u spomenutoj anketi. Najznačajnije su riječi, koje je napisao E. J. Regrettier, govoreći o mladoj generaciji francuskih katolika, koji su se kao i on pokorili osudi »Action Française«. »Pitaju se u nekoj razumljivoj plahosti: tko će imati koristi u tim okolnostima od jedinstva, što ga preporučujete. Pretpostavimo, da se svi katolici sjedine u borbi protiv komunizma. Pitanje je: da li ćemo moći naći, nakon što će on biti pobijeđen, neki drugi bitan problem, koji bi nas opet povezao . . .?« Dakle, stvarati jedinstvo Kristovih učenika pomoću fronte protiv komunizma. Ne znači li to poniziti zajedničko bogatstvo katolikâ do toga, da ga opredijelimo jedino kao opoziciju pogrešnoj modernoj socijalnoj teoriji. Ne bi li bila sramota, kad bismo tražili mogućnost za slogu i za jedinstvo među katolicima, tako reći izvan samog katolicizma.

Nekoji, koje se postavljaju, kako se čini, prije svega na logičko stajalište, jednostavno zaključuju da se jedinstvo katolika može stvoriti — ukoliko su uistinu katolici — jedino na bazi samog katolicizma. A zajednička je baza katolicizma njegova vjerska nauka, dogma. Ovdje moraju mišljenja svih katolika biti ista. Međutim područje strogog i obvezatnog jedinstva nije na primjer tomizam, nego Credo i definije koncila; nisu zamisli »socijalnih katolika« (tako se nazivlje jedna grupa francuskih katolika) nego zapovijedi evanđelja: pravednost i ljubav; niti program »pučke stranke« nego tradicijonalna nauka, sadržana u okružnici Leona XIII. Immortale Rei o uređenju države. Svako dodavanje ovakovomu programu katoličkog jedinstva — što nije moguće tražiti od katolika u ime vjere — značilo bi povrh toga još i kompromitaciju Kristovog evanđelja. Jer bi opravdano izgledalo, da se ono nadovezuje bivstveno na zemaljske ljudske elemente. Cijela savremena povijest jasno nam svjedoči o opasnostima takvih izlaganja; Papa pak Pijo XI. ulaže baš tih godina* sav svoj papinski autoritet, da odijeli katolicizam od svega što nije katoličko.

Ove su činjenice neoborive. A ipak bi onaj — koji bi želio ograničiti djelovanje katolika samo na ovo područje, pokazao potpuno nerazumijevanje potreba katoličkog djelovanja i potpuno nepoznavanje načina, kojima evanđeoski kvasac oblikuje svijet.

Kako to? — mnogi će pitati — nije li katolička vjerska istina za sve katolike dovoljno jaka da ih ujedini? Ne zadovoljuje li sve ova vjerska istina u konkretnom životu?

Ne, ne dostaje! I to zato ne, što je ona samo općenita nauka. Jacques Leclercq kaže ovako: »Mi katolici u svijetu ne živimo jedino s općenitom istinom kao takovom, nego tako, da ovu općenitu istinu prilagođujemo konkretnim prilikama . . .«

Evanđeoski kvasac mora od nas katolika biti umiješen u tijesto čovječanstva. Izmijesiti moramo kruh, koji moramo podijeliti svojim suvremenicima za hranu. Čovjek ne živi naime samo od kvasca, nego i od kruha. Kruh ima doduše u sebi i kvasca; no pored toga ima i drugih sastojina. Tome je slično s vjerskom istinom. Ako joj dademo konkretnije, vidnije oblike, ako je privežemo konkretnijem ljudskom životu, izgubit će ona baš radi toga svoj općeniti značaj; ona će se izmiješati s potrebama. Stoga »katolička« ustanova nije više »katoličzam«. To je fatalno, ali posvema nužno. Ta i najpravovjerniji i nesubjektivni propovjednik uvijek će svoje lično tumačenje promiješati sa tekstom, koji tumači; dogma, koju tumači, bit će obojena njegovim gledanjem . . . Zato je činjenica: iako postoji samo jedna dogma, ipak postoje različite katoličke teološke i filozofske škole kao na pr. augustinska, tomistička, skotistička itd.; zato postoji više različitih katoličkih socijalnih struja i ustanova, koje se već prema vremenu i kraju mijenjaju; zato postoji više različitih ustanova i političkih pravaca, kojima se mogu katolici potpuno slobodno opredijeliti. Što dublje zalazimo u detalje znanstvenih zaključaka ili pak u konkretne aplikacije, to je šira baza, na kojoj mogu katolici biti u isti čas različitih nazora i pravaca, pa da ipak ostanu kraj svega toga potpuno pravovjerni. I baš zbog toga mora svaki pojedinac na tim područjima sam odlučiti i birati.

Izgleda dakle da je problem katoličkog jedinstva — barem takovog, kako o njemu mnogi sanjaju — sam po sebi neke vrsti kontradikcija: s jedne strane moguće je prisiliti katolike na jedinstvo samo na području vjere i vjerske nauke (na pitanje pokornosti, koje cijeli problem skreće na drugo polje, navratit ćemo se kasnije), a s druge strane moraju katolici nužno zauzeti svoje stanovište u pitanjima, među kojima je najpravovjernijem katoliku omogućen najširi izbor i odluka. Bez ovakovog stajališta u životu nemoguće je katoličko djelovanje i akcija.

Bernoville je doduše postavio problem gotovo istim riječima. No smeo ga je zaključak, koji je ipak nuždan: katoličkog jedinstva nije moguće stvoriti na svim po-

* Pisano 1936 godine

dručjima, iako moraju na svim tim područjima katolici djelovati: O n o v a k o o z n a č u j e u v j e t e j e d i n s t v a k a t o l i k a: ». . . ako želimo jedinstvenost, moramo:

1. stvoriti jedinstveno mišljenje na onom području, koje nam je već i onako strogo zajedničko. To je područje vjerske nauke i katoličkog nazora na svijet, koje je međutim jako široko;

2. stvoriti jedinstveno mišljenje u bitnim aktuelnim pitanjima, iako su suvremena i hitna.* Jedino su naime ovakova pitanja vrijedna naše požrtvovnosti;

3. doći do jedinstvenog mišljenja ne samo u načelima, nego također u metodi i praktičnim sredstvima djelovanja.«

Međutim onaj, koji tako govori, mora u isti čas priznati, da se baš time što tako govori, već unaprijed odriče jedinstva s v i h katolika. Jer jedino područje istine zaista nam je zajedničko! Čim pak ovome što dodamo — pa bilo to ne znam kako »katoličko shvaćanje svijeta« — u koliko je već i z v a n područja vjerske istine, nemamo više prava da u ime katolicizma zahtijevamo, da se netko priključi našem programu.

Ukratko, neka nitko ne misli, da će skupiti sve katolike na raznim područjima akcije, gdje su potrebne još i druge smjernice koje nam ne daje sama vjerska nauka. Na ovim će područjima akcije postojati više nužnih katoličkih skupina i struja; to tim više, što evanđeoska nauka nije posvema određena u pojedinostima akcije. Najviše pak, što se može postići, je jedinstvo u pitanjima, koja nisu doduše sama po sebi strogo vjerska istina. Ovdje pak vjerska istina tako jasno pokazuje rješenje, da se jedinstvo među pravim katolicima može stvoriti nekako spontano samo od sebe. Ovo bi područje mogli nazvati — kao što je običaj i kod teologa — zajednička katolička nauka. Pa ipak takva je zajednička nauka još uvijek premalo konkretna, da bi mogla takva, kakva jest, služiti uspješnoj djelatnosti na mnogom području.

Na ovakvim dakle područjima akcije ne smijemo, katolici, tražiti formula, kojima bi željeli sjediniti sve katolike, ukoliko želimo uopće štogod postići. Privući pak moramo svojoj formuli samo one, koji je žele primiti.

Mnogi će kod ovakvog riješenja uzdahnuti: »Ako je tomu tako, da je jedinstvo katolika nemoguće postići, onda se uopće ne može ništa učiniti, onda pustimo radije sve, pa neka ide, kako hoće . . .« A ipak, zašto?

Da li je jedinstvo katolika na svim područjima njihova djelovanja uistinu uvjet emanacije katolicizma? Da li će beskompromisno jedinstvo katolika biti čarobni lijek za sve rane? Nije li u ovakovom gledanju nesvjesno sakriveno pogrešno gledanje onih, koji katoličku akciju zamišljaju samo po organizacijskom uzoru političkih stranaka? Ustrojstvo političke stranke iznakazuje u mnogim katoličkim radnicima pravi pojam katoličkog jedinstva i izaziva uvjerenje, da mi katolici moramo potražiti čudotvornu formulu, koju ćemo moći svagdje upotrijebiti na bilo kojem području.

2. Jedinstvo katolika — čudotvorna formula

P o t r e b a j e d i n s t v a j e r a z l i č i t a n a r a z l i č i t i m p o d r u č j i m a: 1. l i č a n a p o s t o l a t, 2. i n t e l e k t u a l n a a k c i j a, 3. p o l i t i č k a i s o c i j a l n a a k c i j a, 4. »K a t o l i č k i a k c i j a«.

Glavna participacija katolika je lični apostolat svakog pojedinca, koji je uistinu prožet svojom vjerom i želi zato privući Kristu ljude, s kojima živi. Ovo bi područje

* Tu se postavlja problem u svoj svojoj težini: Na aktuelna pitanja moramo odgovoriti odmah, jer ona ne dopuštaju odgađanja. A upravo stoga, što su ona pitanja naših dana, što su nam prebliza, teško ih možemo ispravno i objektivno obuhvatiti i odmjeriti. Zato bi nam trebala historijska udaljenost. (Op. ur.)

moralo biti svim katolicima najvažnije. Krist nije povjerio svoje poslanstvo na ovom svijetu prije svega intelektualcima, filozofima ili teolozima, kao ni političkim ili socijalnim organizatorima, nego apostolima. Po takvoj l i č n o j apostolskoj akciji, riječju i primjerom, preobrazila je Crkva stari rimski svijet. Istina je, da je kristijanizacija ustanova najviše pridonijela, da je poganstvo dobilo zadnji udarac. Ali i ta je kristijanizacija bila jedino zaključak polaganog i nevidljivog kršćanskog djelovanja kroz 300 godina. Emanacija l i č n o g kršćanstva je najsnažniji čimbenik u razvitku prve Crkve. To, katolici, ne smijemo nikada zaboraviti! Najprije i prije svega a p o s t o l a t, a onda i z a t o g a intelektualna i organizacijska akcija.

Za ovakav lični apostolat katolici ne trebaju druge zajednice od one, što je imaju u Crkvi: zajednička vjera i zajednički životni primjer. Na tom je području bitno da smo u punoj i istinitoj mjeri katolici. Nema sumnje da će svatko ponešto i zastraniti. Morat ćemo birati između različitih asketičkih pravaca i upotrebljavati različne metode svojeg apostolata. Međutm ove razlike kao što u ličnom vjerskom životu, tako i u emanaciji vjere, na koju djeluju način mišljenja i značaj, nisu nikakva zapreka snažnom sudjelovanju svih ostalih katolika u akciji za isti cilj: sve osvojiti za Krista.

Kad govorimo o radu katolika u svijetu, ne bi smjeli nikada prešutjeti tu katoličku participaciju. K a d g o v o r i m o o j e d i n s t v u i z a j e d n i c i s v i h k a t o l i k a, o b i č n o m i s l i m o n a n e š t o p o s v e d r u g o, mislimo na intelektualno, socijalno i političko područje participacije katolika.

Da li je na ovim dvjema područjima jedinstvo katolika jednako potrebno, da li je moguće za oba područja dati jedno te isto rješenje? Tko bi to tvrdio, ne bi poznavao neobično različitih značajeva na tom području.

Moramo se opravdano zapitati, ne samo, da li je suglasnost na području intelektualnog rada moguća (razumije se izvan kruga vjerske istine), nego da li je također i korisna. Što bi na primjer značila filozofska suglasnost između Blondela i Maritaina?* Bi li to dovelo koga bliže katoličkoj istini? To kaže i Bernoville: »Mnogi, koji su došli u Crkvu po Léonu Bloy, sigurno ne bi došli po Claudelu. Goyau privlači one, koje Paul Bourget odbija i obratno«. Od kakve bi koristi bila suglasnost tako suprotnih duhova? U njihovom ličnom putu na različitim stazama, koje su konačno sve usmjerene Kristu, sastoji se upravo njihova najbolja participacija, jer time približuju kršćanske vrednote najrazličitijim duhovima i raspoloženjima.

Na području misli ne ćemo moći naći nikada druge osnove za slaganje među katolicima — ne želimo li zaći u dvoumicu, osim one, kakovom je izrazuje stara izreka crkvene mudrosti: »In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas«,** što nikako ne znači: »Jedinstvo ondje, gdje ja mislim, da je potrebno; sloboda ondje gdje ja mislim da su pitanja dvojbena; ljubav prema svima, koji misle isto što i ja«. Nego znači: »Jedinstvo u pitanjima vjerske istine, sloboda među raznim pravovjernim filozofskim sistemima, jednaka ljubav prema onima, koji se sa mnom ne slažu, kao i prema mojim pristašama!« Izvan kruga vjerske istine jedinstvo je katolika na području misli moguće samo u obliku idejnih zajednica, koje tvore pojedini sistemi. Te idejne zajednice potrebne su u toliko, da se pojedinci uopće udruže. Ove pak idejne zajednice, na podlozi svojih različitih sistema, participiraju u višoj vjerskoj zajednici.

* Jacques Maritain, židov obraćenik, zastupa posvema tomističku teološku školu. Maurice Blondel u proživljavanju katolicizma traži više mistički i intuitivni put, vezući se mnogo uz Bergsona. On pripada tzv. »ljevičarskom katolicizmu«, kako su to neki zlobno nazvali. (Op. ur.)

** U bitnom jedinstvo, u dvojbenom sloboda, a u svemu ljubav.

Mnogo nam se osjetljivije postavlja problem, ako se spustimo na praktično organizacijsko područje socijalnih i političkih gibanja. Nitko se ne može »organizirati« kao pojedinac, potrebno ih je nekolicina; još i više: ako želimo postići ikakve znatnije uspjehe, mora nas biti više. Na tom je području neko jedinstvo apsolutno potrebno, bez njega nema uspjeha. Međutim na tom je području i lakše postići jedinstvo nego na području misli. Da se ujedinimo u organizacijskom programu, često žrtvujemo lakoćom svoje lično naziranje, koje ipak nastavlja da živi u najdubljoj našoj nutrini, gdje su ukorijenjene naše ideje. Kad se naime radi o akciji, naša volja obično posreduje u korist jedinstva, što je obično nemoguće, kad se radi o misaonim problemima.

Ako žele katolici kao građani nešto postići, nužno moraju biti ujedinjeni u socijalnim i političkim grupama, koje se ni u čemu ne smiju kositi s vjerom. Međutim, da li je opravdan zaključak onih, koji iz ove nesumnjive istine zaključuju, da treba stvoriti samo jednu takvu skupinu, da treba stvoriti »katoličku stranku«, u kojoj bi se svi katolici ujedinili na području političke akcije? Sve što smo dosad rekli, posve jasno govori da je takovo rješenje jednostavno »protiv same prirode« — kako točno primjećuje Paul Archambault.

Od katolika možemo zahtjevati jedinstvo samo na katoličkom području. Postoji naime tako mnogo socijalnih i političkih problema, kojima se ne može naći, posve katoličko rješenje... Među raznim rješenjima, koja su moguća postoje mnoga, koja se ni u čemu ne kose s vjerskom naukom. A ipak veoma je važno da katolici glasno o tome izreknu svoje mišljenje. Ta valjda se ne smije ograničiti socijalno i političko djelovanje katolika samo na krug pitanja, koja vjerska istina jedinstveno rješava, kao što su na primjer rastava braka, sloboda Crkve itd....

Najzgodnije je, da osjetljiva vjerska pitanja nestanu iz izbornih borba i da im nađemo na drugi način rješenje, koje će zadovoljiti. Na taj način dobiva država u vjerskom pogledu, što je povoljno za razvoj njenog napretka. Pa i Crkva ima od toga koristi, time što se u masi evanđelje nije povezalo s raznim povremenim nazorima političkih stranaka, koje su često evanđelju tuđe.

U izvanrednim primjerima krize, »kad se — po riječima Pija XI. — politika nepravedno miješa u vjeru«, Crkva je često protiv volje prisiljena, da se brani i da ujedni svoje vjernike i na političkom području. Takvo djelovanje katolika na političkom području prelazi poslije na područje Katoličke Akcije u pravom smislu riječi.* U takvim izvanrednim primjerima moguće je, da jedinstvo katolika bude nužno samo u taktici, iako ta taktika nije jedina moguća.

Kad bi naime svaka skupina izabirala sredstva u borbi za zajedničko dobro, koje je u opasnosti, neobično bi lako nestalo djelotvornosti njihove akcije. Jedinstvo u praktičnom konkretnom nastupu u takvoj je prilici nužan uvjet uspjeha. Ali to je jedinstvo na političkom području u takvim izvanrednim časovima moguće provesti jedino, ako posreduje znatniji crkveni autoritet. Ukoliko jedinstvo nije obvezatno po vjerskoj istini, postaje ono ovdje po pokornosti.

U normalna vremena obvezuje ta pokornost na j e d i n s t v o samo na području K a t o l i č k e A k c i j e. Istina je, da je apostolat bitno ličan. Međutim nije manja

* Da se krivo ne shvati tekst, upozoravamo da riječi: »takovo djelovanje katolika na političkom području prelazi poslije na područje K. A.« ne znači da K. A. predstavlja političku akciju. Radi se o tome, da slično kako kod jedne političke akcije ugroženih katolika Crkva prelazi preko svih idejnih razmimoilaženja pojedinaca ili skupina — tako i u K. A. kao organiziranom apostolatu, podvrgnuvši se autoritetu Crkve, idejne razlike pojedinaca i grupa ne dolaze uopće do izražaja. Crkva sama preuzima vodstvo i idejno i organizacijsko! (Op. ur.)

istina, da on m o r a b i t i h i j e r a r h i j s k i organiziran. To je potrebno, ako već ne iz drugih razloga, barem zbog toga, da se uzmogne uravnotežiti apostolske sile i kontrolirati njihov u i s t i n u kršćanski smjer. To je osobito danas potrebno, da se ojača njihova djelotvornost. Na tom području apostolata, u striktnom značenju riječi, stvara zajednicu i jedinstvo crkvena organizacija sama neposredno iz snage svoje božanske vlasti.

Izvan područja Katoličke Akcije — gdje je jedinstvo katolika neposredno plod crkvene organizacije same — nije moguće ujediniti katolike drukčije, nego u parcijalna »jedinstva«: u razne škole na području misli, u razne struje na području socijalne i političke akcije. Tko bi želio na tim područjima silom provesti jedinstvo katolika, iznakazio bi sam pojam jedinstva, jer to jedinstvo nije na ravnini diskusija i stranaka. Jedinstvo se raznih katoličkih škola i stranaka ne sastoji naime u tome, da svi izjednače svoje sisteme i programe, nego u tome, da sve te škole i stranke budu ukorijenjene u istoj zajedničkoj vjerskoj istini, da ih pokreće ista Kristova ljubav i da sudjelovanje svih teži k istoj Kristovoj ljubavi.

*

Prema tome je, dakle, među nama (naime u Francuskoj op. ur.) sve u redu?

Ne ,nije! Šteta što nije! Sve naše katoličke skupine morale bi se kraj svih svojih potpuno opravdanih razlika sliti u duboku harmoniju. Ta ne nastaje li iz sklada različitih glasova to, što daje harmoniji ljepotu i bogatstvo? A zašto se kod nas često čuje, mjesto harmonije, disharmonija?

Želeći označiti njene uzroke, već stvaramo praktičke zaključke.

3. Uvjeti harmonije

N e j e d i n s t v o u j e d n o m s i s t e m u i l i s a m o u j e d n o j s t r a n c i, n e g o d u b o k a h a r m o n i j a m e đ u r a z l i č i t i m s t r a n k a m a i r a z l i č i t i m i d e o l o š k i m s i s t e m i m a. T o ć e m o p o s t i ć i: 1. k r š ć a n s k o m h i j e r a r h i j o m v r e d n o t a, 2. s m i s l o m z a r e a l n o s t, 3. k r š ć a n s k i m d u h o m.

Zamislimo pred nama dva francuska katolika, koja pripadaju različitim strankama. Ako su oba uistinu katolici, moraju se složiti potpuno u bitnim pitanjima, dakle ne samo u općenitim pitanjima o smislu života, nego također i u onima, koja su temelj socijalne organizacije: vrijednost ljudske ličnosti, temeljna jednakost svih ljudi, nerazrješivost braka, pokornost zakonima, apsolutna potreba pravednosti...

Bez sumnje imaju i ostali filozofsko-socijalni problemi, u kojima se oni ne slažu, svoju važnost. Usprkos toga ti problemi bit će u razmjeru s prvima samo od drugorazredne važnosti. To su dva brata, a ipak često ćeš reći, da su jedan prema drugome neprijateljski raspoložena! A to zbog toga, što smo mi katolici često uljudniji, kad pobijamo svoje vjerske protivnike, nego što smo u diskusijama s katolicima. Zašto to? Zbog premale ljubavi? Često da, ali ne uvijek. Korjen zla ne leži ovdje, nego radije u neke vrsti krivom mišljenju: radije se raspaljujemo zbog drugih problema, hladniji smo kod bitnih istina. Preokrenuli smo kršćansku hijerarhiju vrednota.

— — — — —

Ta će se harmonija opet pojaviti samo onda, kad to katolici budu htjeli i kad budu postavili kako teoretski tako i praktički na svoje mjesto iste osnovne istine i vrednote, koje su svima zajedničke. Tada, kad će svaki s proživljenom vjerom misliti na prvenstvo vječnih vrednota, na prvenstvo duhovnosti, koja predstavlja put k tim vječnim vrednotama, na prvenstvo općenitih vrednota — tada ne će biti željena harmonija među katolicima samo moguća, nego u velikoj mjeri već i ostvarena. Kod toga pitanja nije ništa važnije od razmišljanja o prvenstvu Božjeg Kraljevstva.

Bi li dakle smjeli očekivati među pojedinim katoličkim skupinama složno približavanje također i na onim područjima, gdje se opravdano međusobno razlikuju, u slučaju kad bi katolici posjedovali pravu kršćansku hijerarhiju vrednota? Posve sigurno! Samo pod uvjetom, da se toj pravoj kršćanskoj hijerarhiji vrednota pridruži pravi smisao za stvarnost. Katolici se u praktičnom sudjelovanju danas baš zato najvećma međusobno svade, jer im neobično manjka realističko prosuđivanje događaja.

Ovu potrebu smisla za stvarnost, posebice na socijalnom i političkom području katoličke participacije, vrlo dobro karakterizira u anketi Jacques Leclercq, kad kaže, da mi katolici moramo bezuvjetno nužno pogledati modernoj stvarnosti u oči i priznati, da smo svojim kršćanstvom već jako na rubu modernog svijeta . . .

Da, slobodnom životu trebamo iskreno pogledati u oči, ako želimo imati upliva na njegov razvoj. Tko bi želio da se o tome potanje osvjedoči, neka pročita, što je u toj anketi napisao P. Friedrich Muckermann S. J.: »Potpuno se slažemo s time, da teologija je i da će ostati kraljicom znanosti, da će ona jedina dati rješenje dubljih problema. Isto tako ne smijemo nikada zaboraviti, na koji način ta teologija prodire u svakidašnjicu života. Sva se naša kriza sastoji u tome, da nismo htjeli biti savremein. Svijet nas je počeo prezirati, jer nismo htjeli spoznavati duh vremena. Katoličke elite izmiču teškim savremenim problemima, iako su zapravo baš one pozvane, da ih riješe. Kad smo tako iz nemarnosti izdali svoj poziv, osjećamo se malodušnim, očajnim i postajemo pesimisti«.

Da uzmognemo usprkos svojih loših nagnuća htjeti ispraviti pogrešnu ljestvicu vrednota i iskreno pogledati stvarnosti u oči, čak i onda, kad će ta stvarnost biti drugojačija nego li nam se priviđa, potreban nam je pravi kršćanski duh.

Bez sumnje bi naša ljudska priroda htjela prekriženih ruku dočekati ponovnu rekristijanizaciju ljudskog društva ili je pak postići pomoću stisnute šake ili pomoću kakvog državnog udara. Kao da je uopće moguće takvim metodama obnoviti ljudska srca! Veliki je talijanski kršćanski socijolog Toniolo već davno napisao: »Kršćanska obnova ne će biti plod spontanoga i slučajnog događaja ili pak kakvog neobičnog ljudskog elana, nego će za nju biti potreban dugi i tvrdi rad, sistematski i trajan, trebat će se prihvatiti strpljivo obnove kršćanskog socijalnog reda«. Opravdano zato Bernoville osuđuje takovo duševno raspoloženje kod mnogih katolika: »Neka je duhovna lijenost kriva, da očekuju rješenje od drugih, od nekog nejasnog otkupitelja, o kojem sanjaju . . .«

Nadalje kaže isti pisac o onim katolicima, koji se nisu pokorili osudi »Action Française«: »U njoj su ti ljudi našli akciju, koja je disciplinirana, reska, smjela, borbena i ofenzivna. To je godilo njihovom temperamentu. Nešto tako naime — kod katolika — nisu našli«. Time ih pisac pokušava opravdati.

To je sve istina. Ali opravdano se pitamo, da li je takav »temperament« sam potpuno u skladu s kršćanskim duhom. Uzmimo samo evanđelje u ruke i pogledajmo Kristovu akciju. Odmah ćemo osjetiti nesklad između obiju akcija. Razumljivo je doduše da se mnogi katolici oduševljavaju za takove akcije. Svatko radije dijeli oko sebe udarce, nego da ih sam prima. Ta sam je sv. Petar pograbio mač . . . Ali poznato je, kako ga je Učitelj potsjetio na pravi kršćanski duh. Ozanam govori: »Dobrota karakterizira kršćansku borbu«. Treba dodati: svaku katoličku akciju. Primat ljubavi je dakle uvjet sloge i harmonije među katolicima, a u isti čas i metoda, kojom će kršćanstvo opet naći svoj put u modernom svijetu.

Kršćanska hijerarhija vrednota, smisao za stvarnost, pravi kršćanski duh, to su uvjeti — ne doduše katoličkog jedinstva na svim područjima njihove participacije, to bi bilo protiv same prirode — nego uvjeti osnovne i duboke harmonije njihovog različitog djelovanja.

Preveo k.

LIČNOST PAPE PIJA XII.

Svaki je rimski biskup pravi vrhovni poglavar cijele katoličke Crkve, bio on ove ili one narodnosti ili ćudi, većih ili manjih sposobnosti. Dogma u papin primat čvrsto stoji kroz vijekove. Ne steže se niti rasteže prema osobinama ličnosti onoga, koji sjedi na Petrovoj katedri. Ipak, ako se u vladajućem papi uz puninu vlasti nađu i osobne izvrsnosti, time Crkva mnogo dobiva na ugledu. I uspjesi su Crkve veći, misija njezina uspjelija.

Bilo je u svakome stoljeću velikih papa. U ovo pak zadnje vrijeme, kao da Providnost šalje svijetu samo najbolje i najsposobnije. Tu su značajne pojave Pija X, Leona XIII, Pija XI. i sadanjeg sv. Oca Pija XII.

Pojava Sv. Oca Pija XII. osvaja, potiče, oduševljava. Čovjek se osjeti sretnim što je katolik, kad vidi, čuje i upozna toga vrhovnog glavara Crkve. Kušati ćemo ovdje istaknuti neke izvrsnosti njegove jake ličnosti i to na temelju samo nekoliko crtica i dojmova. Biti će to tek slabi obrisi tako uzvišene pojave.

Dok je još bio kardinal, državni tajnik, moglo ga se vidjeti češće u šetnji, kako prolazi rimskim perivojem »Pincio« u pratnji svoga tajnika. Visok, bljedolik, brz u hodu. Stalno bi pred sobom u ruci držao kakav sastavak, koji je proučavao, ne obaziruć se na okolinu. Znak velike njegove marljivosti i zaposlenosti.

Prigodom koje vjerske svečanosti, napose u crkvi sv. Petra, znao bi se u grimiznoj odjeći pojaviti na propovijedaonici. Visok, veoma asketskog izgleda, produhovljen. Šaputalo se, da bi mogao ostaviti kardinalat i otići u redovnike. Propovijedao je visokim glasom, širokim gestama. Njegove propovijedi uvijek savršeno izrađene, veoma snažno djeluju.

Kard. Pellegrinetti je pripovijedao na jednoj konferenciji, što je o sadanjem sv. Ocu mislio Pijo XI., dok je još PijoXI. bio papinski delegat u Varšavi, a sadanji sv. Otac nuncij u Berlinu. Promatrajući Achile Ratti (Pijo XI.) potpis nuncija Pacelli-a (Pija XII.) rekao je, da je taj kaligrafski savršen i jasan potpis odraz pronicavoga, jasnog i preciznog duha.

Pijo XI. veoma ga je volio kao svoga državnog tajnika. Slao ga u razne zemlje svijeta. Kad je jednom kard. Pacelli odlazio iz sobe Pija XI. reče taj pred nekim od prisutnih: »Taj će biti jednoga dana zgodan papa«. Nije rekao: »Mogao bi biti«, nego, da će biti. Komu je znana ona izvanredna intuicija što ju je posjedovao Pijo XI. ne će mnogo sumnjati u vjerodostojnost te zgode. I kard. Pacelli je doista postao papom i to kao državni tajnik, što se je u povijesti tako rijetko događalo. I to je jedan od znakova, da je Providnost htjela njega u ovo vrijeme na tom položaju.

Trogodišnje njegovo vladanje dokazuje, da je on muž Providnosti. Papa je to, kojega vodi samo istina, ljubav i pravednost. Ne niti krv, niti veze, niti okolina. On je u punom smislu zamjenik Isusa Krista na zemlji. Točno po Evanđelju on i živi i radi.

Ako je tko kada promatrao sv. Oca Pija XII. u crkvi sv. Petra mogao je osjetiti kako iz njega prodire oduhovljenost, svetost. Čuti se, da je u njem jedno veliko, plemenito srce, koje obuhvaća čitav svijet, blagosliva svakoga napose i sve zajedno. Znak njegove dobrote i ljubavi jest i često raskriljivanje ruku dok govori ili svečano blagoslivlje.

U audijencijama može se pravo vidjeti njegova prijaznost i osjetiti njegova ljubezljivost. Koliko vesele naklonosti pokazuje mladeži, kako srdačno govori novovjenčanicima, koliko pažnje svakom posvećuje! Nama je Hrvatima ostao u nezaboravnoj uspomeni od onda, kad nas je 15. studenoga 1939. god. u svečanoj audijenciji hrvatski oslovio: »Hvaljen Isus, naši dragi Hrvati«, i kad je vjeru našu uporedio s čvrstoćom vrhunaca našeg Velebita.

Pijo XII. govori sve glavne jezike, vrlo brzo ulazi i u one, koje prije nije učio. Svaki govor točno napiše i govori od riječi do riječi, jer nečuveno brzo pamti. Posjeduje veliku inteligenciju i bistrinu duha. O njegovim dobrim djelima govoriti će povijest iza rata. O njegovoj ličnoj svetosti govori najbolje crtica donesena iz Amerike prigodom euharističkog kongresa u Buenos Airesu. Vele da su ga nastanili u nekom grofovskom dvoru. Tu mu pripraviše krevet sa svilom i čipkama. Ujutro je sluga ustanovio, da je kardinal, papin zastupnik prospavao noć na podu ili cijelu proveo u molitvi.

Imamo velikoga Papu! Jaka je njegova ličnost, divna je njegova pojava. On je papa Providnosti! Ponos Crkve i naš ponos.

— »Gospod Ga sačuvao i poživio i blaženim učinio na zemlji, i nedao Ga u ruke neprijateljima njegovim!« — (Iz molitve za papu).

Romanus

MISLI »LUČI« PRED PAR GODINA

Odgoj ličnosti je neminovna potreba današnjeg društva.

— — — — —

Ljudi nisu ljudstvo ili kako bi neki htjeli krdo. Oni su društvo pojedinaca, koji imaju slobodnu volju, strasti, osjetila i moć da misle. Ako netko dozvoljava da drugi misli za njega, znači da ponizuje samoga sebe. To je potpuna fotografija slabe ličnosti. Odgoj ličnosti, pojedinca, elite, koja će biti doista ličnost u potenciranom smislu, je onaj najvitalniji problem, kojem treba dati prvo mjesto, bez kojeg konačno nema temeljnih i faktičnih problema.

Najizrazitija i jedina odgojiteljica pozitivnih ličnosti, čuvarica najvećih i najljepših vrednota među ljudima, neprekidna učiteljica božanskih tekovina, koje je ostavio Sin Boga živoga — jest Crkva ..... Ličnost Boga-čovjeka je zaštićuje . . .

God. XXXVI. br. 3. st. 1.

*

Ličnost, jest čovjek koji ne pripada samo prirodnoj i socijalnoj kategoriji nego u prvom redu duhovnom svijetu. Puninu svoju postizava čovjek onda, kad shvati da je stvorenje i da je zbog toga apsolutno nužno na neki način povezan Bogom.

Kršćanstvu je ličnost vrijednija od svega drugoga . . .

. . .Ličnost se ne smije izgubiti. Organizacija jest radi čovjeka, ona ima njemu služiti, a ne on njoj.

God. XXXVI. br. 4—5. str. 3.

*

Kršćanstvo ostvaruje nešto što nadilazi pojam svake organizacije. Kršćanstvo ostvaruje organizam. — — — Kršćanin nije sam. On nije jedinka pribrojena b e z l i č n o m kolektivu. Srašten s milijunima oživljenih vodom, on kao funkcionalni elemenat — ud — ulazi u život mističkog tijela Kristova.

God. XXXVI. br. 3. str. 1.

Današnji prosječni čovjek je zadovoljan, ako nije slobodan pri odlučivanju što da izabere pred otvorenim vratima života. On se nekako boji slobode izbora, slobode inicijative, slobode odgovornosti. Glavno je živjeti bez suvišnih misli. Formacija današnjeg vremena sve više isključuje ličnu slobodu. Slobodne ličnosti smetaju modernom mehanizmu, tobožnjem »neumitnom toku historije« i drugim modernim fetišima. Kroz ovih par zadnjih decenija odigrava se važan psihološki razvoj u masama, koji nije bio dovoljno zapažen. Prosječni se današnji čovjek osjeća vrlo lagodno među posvudašnjim fetišima tehnike, broja, buke i mase. Glavno je da čovjek nije sam sa svojom dušom i l i č n o m slobodom. On se boji slobode, one l i č n e, nutarnje slobode. Zato netom izađe iz jednog mehanizma, jednog kolektiva, iz jedne mase, jedva čeka da uroni u drugi kolektiv, u drugu masu.

God. XXXVI. br. 2. str. 4.

*

Čovjek bi htio živjeti. On je danas gladan, ali mu se događa kao u staroj priči: čega god se dotiče postaje zlato — materija. On je učinio sudbonosnu želju i stradao je. On je htio postati sretan, blažen bez žrtve i patnje, a sva blaženstva Vječne Mudrosti na gori govore o patnjama. — — — Ljudi koji su prestali vjerovati u Boga, prestali su vjerovati u samog sebe. Sve je iščekivanje postavljeno u nešto izvan čovjeka. Sistemi su postali današnja sudbonosna želja i očekivanje većine.

God. XXXVI. br. 4—5. str. 1.

*

Slobodi je najbolji regulativ evanđelje . . .

Sloboda je dobro, neograničena je sloboda zlo. Sloboda duha jamči dostojanstvo ljudske naravi, neomeđena sloboda misli stvara čovjeka-zvijer.

U naporima za dostignuće slobode i svih onih dobara, na kojima u jednom kršćanskom narodu ima da počiva zgrada njegove civilizacije, ne smije katolički intelektualac zaboraviti, da evanđelje promatra čovjeka i život »in pondere et mensura«. Da nebi boreći se za red, potkrijepio tiraniju, i pobijajući krivu slobodu okovao pravu.

God. XXXV. br. 3. str. 2.

*

Olako se zaboravlja da je jezgra č o v j e k o v i h prava zajamčena evanđeljem.

God. XXXV. br. 3. str. 1.

*

Za katoličke intelektualce je važno da život i njegovo djelovanje promatraju sa svrhunaravnog stanovišta . . .

Mladi katolik mora biti mislioc . . . On mora biti vjeran čuvar sekularnih zaklada svog hrvatskog naroda i prema tome promatrati sva današnja zbivanja . . .

God. XXXV. br. 9—10. str. 4.

KNJIGE

Jeronimska izdanja

DR. JOSIP ANDRIĆ: Irska

Baš zbog nepoznatosti irskog života i zbog čestog uspoređivanja s nama Hrvatima, uzeli smo ovo djelo u ruke naročitim zanimanjem. Knjiga dr. Andrića doduše nema pretenzija za jednom dokumentarnom studijom. Zato je pisana lakim stilom; onako kako je potrebno za popularizaciju jedne zemlje u širim slojevima naroda. To su zapravo putopisne uspomene, u kojima se u obliku razgovora informira čitatelja o najširim progledima na historiju i kulturnu problematiku Irske. Saznajemo zanimljive podatke: da je Irska još 1800. godine imala preko 5 milijuna stanovnika, prema engleskih deset. Danas međutim ona broji oko 4 i pol milijuna, prema engleskih 45 milijuna. Zanimljiva je činjenica da je izvan Irske razasuto oko 25 milijuna Iraca; dakle se u matici zemlje nalazi tek oko jedna osmina Iraca! No ipak Irska se održala, što više danas joj se konačno, kad je postigla svoju nezavisnost, pruža prva prilika, da se afirmira i na kulturnom polju. — Kao tradicijonalna katolička zemlja crpila je baš iz tog svog katolicizma svu otpornu snagu za svoju nacionalnu borbu. Svjedoče tome preko pet stotina kanoniziranih svetaca i svetica. Preko ovog se katolicizma ne može prelaziti, kad se piše o Irskoj, premda je on često imao i napadačke kvalitete. On je u knjizi dobro uočen.

Nasuprot ovom tipu Irca, Irca tipa nacionaliste i katolika, tipa Daniela O' Connella i De Valere, Irska je izbacila s druge strane i masu protutipova, što se obično manje naglašuje. Njih se obično smatra Englezima, međutim oni činjenično pripadaju irskom narodu i daju mu obilježje. To su tipovi cinika i gorkih satiričara: Jonathan Swift, pisac glasovitog Gullivera, današnji najjači engleski književnik Bernard Shaw, obojica utjelovljen satirici, rodom su Irci iz Dublina. Pa i najjači moderni irski književnik James Joyce (Džeimz Džois) nije manji satirik. Sva ova trojica — pored pobjednika nad Napoleonom Welingtona, koji je također iz Dublina — nisu ili nisu bili katolici, nego protestanti! Čak i mnogi irski borci za slobodu, bili su protestanti. — S druge je strane lik Izolde — iz priče Tristan i Izolda, koja je također irska — u mnogom karakteristična crta irske žene.

Ovih par značajnih likova irskog naroda daju nam priličnu sliku o Irskoj i upućuju nas, da ne ustvrdimo prenaglo njeno potpuno katoličko obilježje. Tim više što se taj katolicizam, koga možemo doduše isticati, ne smije smatrati baš previše dubokim. Ovu ćemo misao naći potvrđenu u jednom od zadnjih poglavlja, u kojem neka mlada Ruskinja, konvertitkinja i prijateljica Irske (»koja se priklonila katolicizmu... i potražila u njemu puninu višeg smisla života, nakon što je osjetila onu golemu (!) vjersku prazninu (!) ruske duše...«) govori:

»Velika je vjera u irskom narodu. Ali po mom shvaćanju nije dosta duboka. Ona je srasla s narodnim životom, ona je oblikovala narodno raspoloženje, ona je ogradila irsku dušu neprolomivim utvrdama, ali sve mi se to čini nekako previše vanjsko, a premalo proćućeno. Nedjeljom ići u crkvu drži Irac svojom narodnom dužnošću, pa nije pravi Irac, tko bi to propustio. Ali čim izađe iz crkve, spreman je ogriješiti se i o najglavnije vjerske zapovijedi. Ići će na pričest, ali odmah zatim ne će se ustručavati i ubiti političkog protivnika...« Pa ipak usprkos svega toga, treba naglasiti da je »vjera u irskom narodu najjača socijalna snaga«. Da

je tome tako, svjedoči i uvod samog irskog ustava: »U ime Presvetog Trojstva, od kojeg dolazi svaka vlast i kojemu kao našem posljednjem cilju, moraju biti podređena sva djela ljudi i država, mi, narod Irske — — — nastojeći u mudrosti, pravednosti i ljubavi promicati opće dobro, osigurati čast i slobodu pojedinaca, postići pravi društvovni red, uspostaviti jedinstvo naše zemlje i stvoriti slogu s drugim narodima — prihvaćamo ovaj ustav i stavljamo ga na snagu« i iza toga i tekst: »— — 4. Ime države je Eire. 5. Irska je suverena, nezavisna i demokratska država. 6. Sva zakonodavna, izvršna i sudska vlast uz Božji autoritet izlazi iz naroda, koji ima pravo po sebi odrediti vladara i vladu, te u posljednjoj instanciji odlučivati o svim pitanjima državne politike u suglasnosti s potrebama općeg dobra... 10. Sva temeljna prava na kopnu, na vodi i u zraku pripadaju državi«.

Knjiga je dobro došla za upoznavanja karaktera i duše nama tako sličnog naroda.

DR. MILE BUDAK: Vučja smrt

Od preobilja Budakovih djela odabralo je Jeronimsko društvo sedam već izdanih pripovjedaka: Vučja smrt iz kalendara sv. Ante; Do 'ednom iz kalendara Napredak; Kukavica vazda strada iz Hrvatskog lista, Osijek. U snijegu i ledu iz knjige Pod gorom; Moja kokica iz kalendara sv. Ante; Opanci dida Vidurine iz knjige Opanci dida Vidurine i Naš gospodin nad likom iz knjige Opanci dida Vidurine. Pohvalna je ideja da se Budakova djela što više populariziraju što se do sada razmjerno malo učinilo. Zašto se recimo najbolji hrvatski roman posljednjih godina »Ognjište« ne izda u velikoj pučkoj nakladi (ne uz višu cijenu od 100 kuna), koja bi se isplatila i sa novčane strane usprkos poskupljenja papira? Jer činjenica jest da baš zbog visoke cijene puk razmjerno slabo poznaje Budaka. A njegovo bi »Ognjište« trebalo postati najčitanija hrvatska knjiga i među širim hrvatskim slojevima.

DR. FRAN BINIČKI: Moje tamnovanje

Možda će tvrd i možda malo starinski stil mnoge smetati u čitanju ovoga djela. Međutim, ako pristupimo bez predrasude čitanju ovih uspomena iz tamnovanja jednog katoličkog svećenika u bivšoj Jugoslaviji, moći ćemo da osjetimo bilo i krv jednog čovjeka, ponižena u svom ljudskom dostojanstvu.

Zapažamo i ukusnu izradbu opreme mladog ukrajinskog slikara Jakova Hnizdovskoga.

NIKOLA KORDIĆ: Zemlja patnje i ponosa.

Kod nas se govori često o seljačkoj književnosti i književnicima-seljacima, a da se ta dva pojma često ne razlikuju dovoljno. Seljačka je književnost po svom sujetu obično plod ne-seljaka, dok rad pjesnika-seljaka ne smijemo i ne možemo apriorno ubrajati u seljačku književnost, iako je često njegov rad daleko neposredniji i samorodniji. — Kordićeve pjesme, osim nekih prigodnih pjesama, spadaju u seljačku književnost. Iako mu većina pjesama nema veće književne vrijednosti, ipak treba napomenuti da se u svim njima dobro i neposredno odrazuje kršni život i naziranje hercegovačkog narodnog života. Najbolja i najoriginalnija pjesma uzeta je baš iz te sredine (Polazak franjevaca u Hercegovinu). Uopće karakteristika je Kordića, da je ostao uvijek u granicama svojih seljačkih, kršnih i pučkih inspiracija. —oa.

* * *

LISBET BURGER: U četiri oka

»Jer što ovdje pripovijedam nisu glupe izmišljene priče nego istiniti događaji«, govori Lisbet Burger u uspomenama iz svog primaljskog života »U četiri oka«.

»Zapravo ima svako djetešce svoju vlastitu povijest. Kao što nema na jednom drvetu dva jednaka lista, tako nema ni dva jednaka djeteta. Zato ću se ograničiti da od svakog drveta pokažem po jedan listić«.

Lisbet Burger, koja je bila primalja četrdeset godina, iznosi pred nas doživljaje pune jeze i strave, što se bune i protestiraju u ime malog, još nedoraslog djeteta, djeteta sa životom i dušom. Gnjuša se čitava priroda nad djelima žena, što u svojoj jadnoj sebičnosti razdiru zakone i Božje i prirodne, uništavajući i svoju dušu i tijelo. Mrcvari se saznanje što bukti ko vatra u ivanjskoj noći, tjeraju se misli što ograničavaju razbludne čine, a ipak ... dijete je ubijeno vlastitom voljom svoje majke.

»Sad ... sad opet dolaze ... jedno za drugim, jedan, dva ... to je već veliko skoro doraslo ... tri ... četiri ... pet ... to je ostalo sasvim maleno ... šest sedam ... osam ... tom je glava odkinuta, pa je nosi u ruci ... devet ... deset ... to je bez nogu, a ipak se kreće ... raspolovljeno je i krvari ... jedanaest ... dvanaest ... i sada samo jedna ruka i jedna noga ... Gdje ti je glava ... drugi udovi... Zašto nemate očiju? ... nemate očiju ... stenje jedna žena ubivši trinaestero djece u sebi«. Čujete ih kako govore? Ne možemo vidjeti vječno Svijetlo ... daj nam tvoje oči majko ... ti si nam uzela naše, daj nam svoje ... zar ih ne čujete ... jedan dva ... i opet jezovito brojenje do trinaest. »Čujete kako zapomažu ... čujete li ih ... ne možemo ući u vječni pokoj ... ti si nam uzela mir ... uzela domovinu ... protjerala si nas iz materina krila ... ukrala si nam počinak ... daj nam pokoj vječni ... A oči ... užasno šuplje oči.«

Jedna svijetla spoznaja nas prati čitavom knjigom, a naglasuje ju i sama Lisbet Burger: »Žena mora biti kraljica i nositi krunu. U brak mora doći djevičanski čista. U svim društvenim slojevima bez iznimke. Muž mora gledati u nju kao u nešto više ... Vijenac čistoće je beskonačno važan i sudbonosan u bračnom životu pojedinaca i u povijesti naroda«. Lisbet Burger nas o tome uvjerava iz svog iskustva. Pročitajmo njene misli i razmislimo!

— sk —

Beuronska škola: Krist u slavi

ZAPISCI

PAPA MIRA

Iz »Katoličkog lista« od 12. ožujka prenosimo značajan uvodnik dra Janka Penića gotovo u cijelosti:

12. III. se navršuju 3 godine otkako je na Petrovu stolicu u Rimu zasjeo današnji, slavno vladajući, Papa Pijo XII. Nema danas na svijetu tako ugledne osobe, kao što je Sv. Otac, niti osobe, koja bi uživala toliko simpatija ne samo među katolicima, nego i među inovjercima, koliko ih uživa Pijo XII.

— — — — —

Uspeo se na papinski prijesto u burno, ratno vrijeme. Zato je i razumljivo, da su oči svega svijeta uprte u nj s molbom i nadom, da posreduje za mir, da svijetu donese mir. Ta tko bi drugi mogao biti pozvan, da se skrbi i radi za mir, ako ne On, koji je izvan i iznad sukoba, koji ima vjernika na jednoj i na drugoj ratnoj strani. Osjećajima i težnjama ratom izmučenoga čovječanstva potpuno odgovara dosadašnji Papin rad. Kroz sve vrijeme, otkada je Papa, prva mu je i glavna briga, naći način kako da se dođe do časnoga, pravednoga i trajnoga mira.

Papa je u svoje vrijeme naglasio pet temeljnih uvjeta svakoga mira. Najprije treba ukloniti mržnju među narodima. Svi smo djeca jednoga Oca Boga. Svi smo među sobom braća, koju veže jedna ista narav, jednak životni poziv i jednaka zadnja svrha. Kao što obitelj, to maleno i prvo naravno društvo, propada, ako se članovi mrze, slično biva i s cijelim ljudskim društvom, ako se članovi njegovi, narodi i države, mrze. Mržnja članova obitelji uništava i razara obitelj, a mržnja među narodima dovodi do rata, koji uništava narode i razara države. Rat naime nije drugo, nego mržnja u zadnjoj fazi, u kojoj se hvata fizičke sile.

Treba ukloniti nepovjerenje među narodima. Iz poganskoga svijeta potječe ona poznata, ali strahovito porazna: homo homini lupus. Krist, a iza njega vjerno Crkva i čitavo kršćanstvo, naglašuje praštanje. Kod pogana je vrijedilo načelo: Oko za oko, zub za zub. Kršćanstvo veli drugačije: »Ako te tko udari po tvom desnom obrazu, pruži mu i drugi«. (Mt. 5, 39). Kršćanska velikodušnost obvezuje ne samo pojedinca prema pojedincu, nego i obitelj prema obitelji; jednako i narod prema narodu kao i državu prema državi. Nema tu mjesta prigovoru: drugi je odnošaj pojedinca prema pojedincu, a drugi države i naroda prema državi i narodu. Jer što je drugo narod odnosno država nego skup pojedinaca, bilo da stupaju u državu izravno kao pojedinci, bilo da u nju ulaze preko obitelji. Ne mogu i ne smiju vladati drugi etičko-moralni principi za pojedinca, promatrana za sebe, a drugi kad ga se promatra u zajednici — državi ili narodu. Isti principi, koji dovode do povjerenja i međusobne pomoći pod pojedinaca, dovest će do sklada, povjerenja i međusobno korisnoga snošaja i narode.

Među temeljnim je zabludama, koje drmaju opstankom ljudskoga društva načelo, da sila stvara pravo. To je načelo Crkva jednoglasno osuđivala uvijek, a osudu ponavlja i naglašuje i danas. Pravo je duhovne naravi. Ono je moralna vlast na svoju stvar. Može netko stvar silom vlasniku oduzeti, međutim pravo ili moralna vlast ostaje i dalje kod vlasnika. Pravo na jednoj strani traži priznanje i poštivanje prava na drugoj strani. Ne postoji samo pozitivno pravo, koje o ljudima ovisi, i koje ljudi stvaraju. Povrh i prije pozitivnoga prava postoji naravno pravo kako u prilog pojedincu, tako i u prilog državi i narodu. To je naravno pravo na sam opstanak, na slobodu, na ekonomski, moralni i kulturni razvitak naroda.

Među osnovne uvjete mira dolazi i uklanjanje oprečnih nazora među narodima u

ekonomskom pogledu. Materijalna dobra postoje za sve narode: svi imadu prirodno pravo na učestvovanje i diobu dobara, da mogu primjereno živjeti. Nije pravo, da jedni narodi obiluju, a drugi da gladuju. Jedni da uništavaju imovinu u svrhu umjetnoga držanja cijena i zarade, a drugi da do te imovine uopće ne mogu doći.

Svladavati i svladati trebaju ne samo pojedinci nego i države i narodi duh egoizma. Egoizam, ta neuredna i pretjerana težnja za vlastitom korišću bez obzira na drugoga, jedan je od prvih i glavnih sukoba u ljudskom društvu. Nema, i ne će biti mira, dok se ne obuzda egoizam. A što se više u red spremi egoizam, doći će prije do mira i mir će dulje trajati. To je pet osnovnih uvjeta za mir, koje je Papa svečano naglasio za vrijeme ovoga svjetskoga požara.

Prošle je godine, 24. prosinca 1941., Papa preko vatikanskoga krugovala i opet govorio o uvjetima mira. Na prvom je mjestu istaknuo, da se u ljudskom društvu, uređenu po moralnim principima, a takvo je uređenje jedino ispravno, ne smije ozljeđivati sloboda, integritet i sigurnost drugih naroda, makar kolik bio njihov teritorij odnosno obrambena sposobnost. Osnovni je zahtjev pravednoga i časnoga mira osigurati pravo na život i na nezavisnost svim narodnostima, velikima i malenima, jakima i slabima. Pravo na slobodu je naravno pravo. Gdje nema slobode, tu nema ljudske osobnosti, tu nema subjekta ni prava ni dužnosti, a dosljedno ni odgovornosti. Sloboda traži integritet. Iluzorna je naime sloboda, ako se dira u integritet, jer čitav državni organizam trpi, ako je ranjen i jedan organ njegov. Sloboda i integritet zahtijevaju sigurnost. Sigurnost pak može i mora dati međunarodna pravda i odlučna volja državâ da poštuju tuđe pravo. Tek onda, kad je država sigurna za svoju slobodu i svoj integritet, može razvijati konstruktivni rad i trošiti svoje socijalne snage za napredak duhovni i tvarni države. Nesigurnost s obzirom na slobodu i integritet, a što je još i gore, nesigurnost i s obzirom na sam opstanak države, to je groznica suvremene međunarodne politike, to je bolest današnjih državnih organizama, koja postaje već kronološkom patološkom pojavom.

U novom uređenju svijeta, osnovanom na moralnim principima, nema mjesta ni otvorenom ni prikrivenom uništavanju vlastitosti kulturnih i jezičnih narodnih manjina. Drugim riječima, imadu se poštivati svi narodni ne samo u teoriji i riječima, nego i u praksi, u svakidašnjem životu, sa svim svojim narodnim osebinama. Imadu se poštivati narodni jezik i običaji, vjerske i prosvjetne narodne ustanove. Ne smije se sprečavati narodna ekonomska sposobnost. Puno je i slobodno razvijanje narodne ekonomske snage i te kako važan uvjet za opstanak i razvitak naroda. Ovdje naglašuje Sv. Otac kao zabranjeno djelo ograničenje odnosno sprečavanje narodnoga umnažanja. Što će koja država više i savjesnije poštivati prava narodnih manjina, to će opravdanije i uspješnije moći tražiti od narodnih manjina vršenje državnih dužnosti i suradivanje za zajedničko državno dobro.

Nije ni dopušteno ni opravdano, da neke države okupiraju bogate gospodarske izvore, koji su određeni za zajedničko dobro tako, da druge države, po prirodi siromašne, ostanu od tih dobara isključene. Pravednost traži, da se odlučno pristupi k rješenju toga pitanja i da se u budućnosti isprave pogreške, koje su u tom pogledu nastale u prošlosti. Ne bude li se ovo pitanje podjele vremenitih dobara riješilo objektivno i pravedno, rađat će se među narodima zavist i mržnja, razvijat će se sad otvoreno sad potajno težnja za osvetom, koja će opet — prije ili kasnije — dovesti do sukoba, a najzad i do krvavih ratova.

Ako se hoće u buduće spriječiti ratne sukobe i sačuvati mir, treba onemogućiti totalni rat i neograničeno naoružavanje. Ne smije se dopustiti, da se opet pojavi na svijet nesreća, što je donosi sa sobom svjetski rat. Spriječiti se mora, da se opet u budućnosti ne survaju na ljudsko društvo ovake i ovolike ekonomske, socijalne i moralne nastranosti, što ih društvo proživljuje danas. Svi ozbiljni i časni ljudi, kojima je na srcu dobro i napredak ljudske zajednice, treba da porade na ograničenju naoružanja. Neograničeno naoružavanje velikih i bogatih naroda, a nedostatno naoružanje malenih i slabih naroda, bit će uvijek opasnost za mir i opstanak malenih naroda. Pacta sunt servanda. Međunarodni se ugovori moraju obdržavati, inače će narodi bolovati od neprestanoga straha i međusobnoga nepouzdanja. Za obdržavanje međunarodnih ugovora treba podići ustanovu, koja će imati ugled, i koja će se posvetiti najplemenitijoj dužnosti da garantira iskreno ispunjavanje ugovora, odnosno da provede korekturu i reviziju ugovora po principima prava i jednakosti kad to bude trebalo. Nema sumnje, da rješenje ovih problema traži vrhunac ljudske dobre volje kod svih državnika. Ali se ta volja mora pokazati i realizirati, jer je taj zajednički rad jedan od bitnih uvjeta za trajan mir.

U novom poretku, ako ga se hoće urediti po principima morala, nema mjesta progonu vjere i Crkve. Vjera u jednoga, osobnoga Boga daje moralnu snagu, koja proniče čitav tijek života. Vjera stvara odvažne i ustrajne značajeve, koji se ne će kolebati priznati i tuđe pravo. Vjera će dati moralnu snagu kako državnicima tako i zadnjemu građaninu, da podnesu i najveće žrtve za uređenje nove, pravedne Evrope na ruševinama, koje je donio i još uvijek donosi sa sobom ovaj strahoviti svjetski sukob. Nakon rata će se pojaviti novo akutno socijalno pitanje, koje će zadavati državnicima mnogo briga. Crkva je tijekom vremena već izdala, i neprestano izdaje, spasonosne norme za rješavanje socijalnih pitanja. Međutim treba da su i poslodavci i radnici prožeti dubokom vjerom u jednoga, osobnoga Boga, zakonodavca i suca, kome će odgovarati za svoja djela. Samo vjera i svijest odgovornosti pred Bogom ponukati će jedne i druge, da u sklad dovedu svoje zahtjeve i mirnim putem riješe nastale sporove. Vjera je kršćanska svagdje pozitivna snaga. Ona je zaštitnica reda i izvor stvaralačke snage.

Govor je Sv. Oca pobudio po svemu svijetu vanredno zanimanje. Svi su ga narodi primili s oduševljenjem. Primili su ga kao melem na ranu. Komentirali su ga s osjećajima punim pijeteta i odanosti Sv. Stolici.

Svaki dan molimo u sv. Misi: »Gospode Isuse Kriste, koji si rekao apostolima svojim: mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam; ne obazri se na grijehe naše, nego na vjeru Crkve svoje«. Ovu molitvu šaljemo danas pojačanom vjerom i ufanjem u zajednici sa Sv. Ocem pred prijestolje Svemožnoga Boga, da s prijestolja dobrote i milosrđa pogleda na jade naroda i država, pa da nam što skorije udijeli željeni mir.

Kako živi i umire današnja katolička mladost

»Luč« bi kao glasilo hrvatske katoličke intelektualne mladeži, osim naših, trebala više pratiti i prilike, u kojima živi i radi katolička mladež kod drugih naroda. Budući pak, da je to sticajem prilika teško provoditi stalno i u širem opsegu, moramo se ograničiti na manje, i naročito na takve momente, koji su radi svog općenitog karaktera ili na drugi koji način za nas bliži i zanimljiviji.

Iznosimo ovdje sasvim kratak životni profil jednog od onih neznanih junaka njemačke katoličke generacije, koja je niknula i razvila se i u naše dane znala stvoriti svoj životni stil.

Georg Kleine, theol. stud. i dočasnik njemačke vojske poginuo je nedavno na istočnoj fronti (Krim). Rekli bi: ništa naročito, kad čujemo, da i mnogi drugi polažu svoje živote u borbi na onim sniježnim poljanama. Bez obzira na vrhunaravnu vrijednost svakog od tih pojedinaca, moramo istaknuti, da se ovdje radi — kako veli Xavier de Lignac (v. »Seksualni problemi« str. 34) — o ličnosti u užem smislu riječi, »čovjeku, koji se sam ostvaruje, čovjeku koji daje cijelo

svoje mjerio tom čovjeku, a ne čovjeku koji ... čini ovo ili ono kao mnogi drugi«.

A pokojni Kleine, premda tek student teologije 4. godine, bio je takav čovjek. Odmjerena, skladna, filozofska narav, vedar, društven i veseljak. U svom životnom shvaćanju i nastupu sintetizirao je plemenite značajke katolika i Nijemca, kao što i finoću Nizozemca (njegova biskupija Münster graniči sa Nizozemskom). Ljudi, koji su s njim češće dolazili u dodir vele, da je odavao izgled potpuno izgrađenog samostalnog čovjeka. Tjelesno je bio lijepo razvijen, visok, te su ga zvali »der grosse Kleine«. Ukratko bio je odraz one idejne i životne uravnoteženosti i realizma, koja je kršćanstvo uvijek posjedovalo, a katolički čovjek manifestirao.

Župnik-dekan iz Novog Čiča preč. g. Andrija Busija piše mi o religioznosti pok. Kleine-a i drugova ovo: »U četi su bili većinom protestanti, a nešto samo bilo je katolika. Između katolika bila su i tri bogoslova: Kleine, Wending i Wohlleben. Ne samo bogoslovi, nego po njihovu primjeru i mnogi drugi vojnici dolazili su svake nedjelje i blagdana u crkvu, gdje su se lijepo vladali, klečali i pobožno molili. Isto su tako dolazili rado i često i na svibanjske pobožnosti, kadgod nisu bili spriječeni. Bogoslovi su višeput dapače primali i svetu pričest, što je jako pobudno djelovalo na sve vjernike župe novočičke ... svojom inteligencijom i lijepim vladanjem svima su imponirali: i drugovima i predpostavljenima. Osobito Kleine. Jednom zgodom u razgovoru dođe govor i na sv. Oca Papu. Jedan časnik — protestant — reče o Papi nešto nekorektno, a bogoslov Kleine, premda po rangu mnogo niži, ustane protiv njega, ispravi njegovo krivo mišljenje i svi su zašutili«.

Bio je vjerni zastupnik ideja svoga biskupa, uvijek širitelj ideja papinskih encikli-ka i okružnica.

Iza 7. semestra teologije morao je prekinuti studij, 2 godine bio je na ratištu u Poljskoj i Francuskoj i konačno u Jugoslaviji. Boravio je kod nas u Hrvatskoj od početka svibnja do sredine lipnja 1941., a iza toga 6 mjeseci u Rusiji, gdje je 20. siječnja 1942. položio svoj mladi život.

Kad je poginuo, pisao je njegov protestantski kolega u Novo Čiče (kotar Velika Gorica), obitelji, kod koje je pokojnik zadnjih godina bio na košti: »Es war Gottes Wille diesen guten Mensch zu sich zu nehmen ...« — sigurno misao iz Kleine-ovog vokabulara.

Hrvatska katolička mladež treba ovakvih ljudi, jer samo takvi predstavljaju pokvih ljudi, jer samo takvi predstavljaju pokornike i vođe mlade katoličke misli u Hrvatskoj. Georg Kleine i mnogi drugi ovakvi u Njemačkoj i svijetu, predstavljaju danas i stalnost katolicizma i potvrdu njegove univerzalističke i mučeničke stvarnosti. Kleine je poginuo — do konca vjeran svom zvanju; on je dragocjena žrtva današnje generacije katoličke mladeži Svevišnjemu. On je jedan od mnogih ... U tome se sastoji njegova duhovna veličina i smisao. Georg Kleine za nas nije umro, jer mi smo kao i on članovi žive Crkve, mističnog Tijela Kristovog, mi kao on mislimo, a po toj životnoj misli nastojimo živjeti.

M. P.

JOŠ DVA OBRAĆENJA

»Madrid, 25. veljače. — Kako javljaju iz Santandera bivša marksistička zastupnica Regina Garcia, koja je bila poznata u Crvenoj Španiji svojim člancima i spisima, sklonima sovjetima, priznala je svoje zablude u jednom otvorenom pismu u santanderskim novinama. Regina Garcia, koja je među ostalim bila član španjolskoga povjereništva za red u Ženevi, vratila se u katoličku crkvu i bavi se proučavanjem vjerskih pitanja«.

Prema ovoj vijesti agencije »DNB« izgleda da je nedavno konvertirala još ova Španjolka, poznata Regina Garcia. Poslije bivšeg republikanskog predsjednika Azanne, koji se na samrti vratio Kristu, našla je mir i ova negdašnja marksistička pobornica. Plemenitost je to njenog duha, kojim se borila za istinu, premda je izgledalo, da je nikada ne će naći.

Prema drugim vijestima »Hrvatskog Naroda«, obratila se u posljednje vrijeme i protestantska književnica Ana Vivanti. U katoličku Crkvu primio ju je sam turinski kardinal-nadbiskup.

I Ana Vivanti, poznata talijanska književnica, spada među one, koji su široko lebdjeli u liberalističkom duhu, no koji su uvijek pokazivali nesmirenu težnju za Životom i koji su zato često bili daleko od kršćanstva, što nisu znali razlikovati nauku od slabosti i izdajstva ljudi — kršćana. Prigodom konverzije Ane Vivanti i nehotice se čovjek sjeti njenih stihova iz mladenačke dobi: — — Divlje, nemirno — teče moj život, kamo sam želi. — Trči u mrak, a nada se svjetlu. — Čudnim, odvažnim mirom — jednako u dobru kao u zlu — vodi me moj duh. Kuda? — Ta samo se živi! — Tu će zagonetku riješiti smrt! ((Ego). Na prvi se pogled možda čini i lakomislenim!

A ipak iza ovog se tako jadnog i umornog »Ta živi se samo« kriju teška pitanja: Čemu? Zašto? Kamo? Kako? — Najkarakterističnija pitanja modernog čovjeka!

Modernom se čovjeku mora priznati ne samo dobra volja nego upravo ludo povjerenje, kojim se odaje traženju života. A ipak jedna mu spoznaja fali: prihvaćanje Križa, dobrovoljno prihvaćanje Križa, na kojeg je i onako danas osuđen. Bez kalvarije nema uskrsnuća, bez križa nema posjedovanja Krista: posjedovanja Ljubavi i Života, Krista, koji se nalazi jedino u Crkvi.

No u kakvu god duboku noć ušlo još čovječanstvo, i ove dvije konverzije — između tisuća — samo nagoviještaju blagu vijest, da se približava čas, kad će i ta spoznaja jasno sinuti pred očima današnjeg čovječanstva!

UMRO JE LOUIS BERTRAND

Romanopisac i kritičar, rođen 1866. u Spincourtu, bio je u svojim mladim godinama profesor u Alžiru kao znanstveni istraživaoc afričke poganske i kršćanske starine. Istakao se je odmah i iz tog doba objavio (1907.) roman L'invasion. Za to doba je značajnije njegovo prijateljstvo s književnikom Emilom Baumannom, koji je imao dobar udio u njegovoj kasnijoj konverziji na katolicizam. 1906. godine pošao je na putovanje u Palestinu, koje se proteglo sve u 1907. godinu. — Tu se dogodila njegova konverzija dijelom pod utjecajem svog patriotizma dijelom iz vlastitom uvjerenja iz prijašnjih znanstvenih istraživanja po Alžiru i Africi. Iza povratka Bertrand je glasnik kršćanske inspiracije. Plod toga su dva ponajbolja hagiografska romana u francuskoj literaturi: »Saint Augustin« (1913.) i »Sainte Thèrese«. Najzrelija mu je stvar roman »Sanguis Martyrum« (Krv mučenika) iz doba kršćanskih mučenika za vrijeme sv. Ciprijana. Afrički milieu i historijska pozadina daleko su mnogo bolje dani, po mišljenju mnogih kritičara od Bertranda nego li od Flauberta u Salambô-u. Zašto? Čini nam se da slijedeći uvodni Bertrandovi retci otkrivaju tajnu njegova uspjeha. »Neka nitko ne traži u ovom romanu ono što se obično naziva »uskrsnuće povijesti« ... Ovdje se radi samo o onom što vječno živi, što nam je vječno blisko pa makar iz najdaljnje povijesti. Nije isprazno, ako u doba najobilnijih junaštva saznamo, kakvi su junaci bili sveci i mučenici i ako — na pitanje zašto su umrli — odgonetnemo pored mističkog smisla također čovječanski značaj njihove žrtve. Želim da podsjetim, pričajući te krvave događaje, da nisu veliki sukobi naroda, nevolje, opustošenja, najdivlje grozote, najpronicavije paklenske okrutnosti, najteža vraćanja u barbarstvo ništa nova što bi nas moglo iznenaditi i smutiti naš sud; najposlije, da ne postoji tako tamne epohe niti tako nesretne zemlje, u kojoj ne bi sjala bar neka radost, koja ne bi imala svog tajnog vrtića, puna sjenovitih krajeva i izvora.

Takav je zakon čovječanstva. Kakogod se vojnici Dobroga ustrajno trude — Zlo ostaje ipak nepobjeđeno. Zbog toga je po zakonu žrtve nakon svako toliko vremena potreban martiriji, to jest svjedočenje za pravdu i istinu. Martiriji nije zastario. Kosti mučenika nisu istrunule »pokopane u katakombama ...« Njihova je krv živo sjeme, koje mora da rodi do posljednjeg časa. Njihovo se junaštvo obnavlja bez kraja«.

Svoju konverziju opisao je u kratkom članku izašlom prvotno u »Revue des Jeunes«, kasnije u knjižici »Témoins du Renouveau catholique«*, u kojem su najznačajnija mjesta njegova lutanja po pustinji oko Mrtvog mora (»Pustinja goni na misao«) i njegova pričest na samu Ponoćku.

Bertrand je po stilu učenik Flaubertov. On je ujedno i njegov najbolji poznavalac. Njegova kritička studija o Flaubertu predstavlja najbolju te vrsti.

n.

* Svjedoci katoličke obnove, Zgb, 1922. u prijevodu Dra Frana Biničkoga. »Sanguis Martyrum« također je preveden g. 1933. u Društvu Sv. Jeronima.

ZABRANJENE KNJIGE

Državni izvještajni i promičbeni ured razaslao je svima knjižarama »Privremeni popis pisaca zabranjenih za prodaju« Knjige ovih pisaca moraju se predati ovlaštenim ljudima Državnog izvještajnog i promičbenog ureda. Do sad su zabranjeni dobrim dijelom najglavniji pisci — marksisti. No još uvijek je izmaklo mnogo pornografije. Popis prenosimo prema »Katoličkom listu« od 22. siječnja 1942, a najznatnija i najpoznatija imena podcrtavamo mi.

Privremeni popis pisaca zabranjenih za prodaju u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj:

Adamič Luis, Adžija Božidar, Andrejev Leonid, Arcybašev M., Aš Salom, Babelj Izak, Barbusse Henry, Bartulović Niko, Batušić Slavko, Beneš Eduard, Božović Gligorije, Braune Rudolf, Bublić Dragan, Cassou Jean, Cecić Vinko, Cesarec August, Čapek Karel, Dekobra Maurice, Dončević Ivan, Dos Passos John, Durman Milan, Engels Friedrich, Erenburg Ilja, Fink Georg, Földes J., Freud Sigmund, Friedland L. S., Galogaža Stevan, Gide André, (Put u Kongo i Krivotvoritelji), Glaeser Ernst, Lold Michael, Gorkij Maksim, Gruzdev Ilja, Henniingway Ernest, Hercigonja R., Hašek Jaroslav, Horvat Josip (Supilo i Ante Starčević), Horvat Odôn, Iljič V., Ilif i Petrov, Jevdjević Dobroslav, Killanin M. (Četiri dana), Kisch Egon-Ernin, Klepac Dragutin, Kočić Petar, Kikić Hasan, Kolontaj Aleksandar, Krleža Miroslav, Kulundjić Josip, Lazarsfeld, Lewis Sinclair, Leonov Leonid, Libedinski J., Lidin Vladimir, London Jack, Lovrak Mato, Ludwig Emil, Mann Henrich, Mann Thomas, Maurois André, (Povijest engleske politike i Disraeli), Marx Karl, Masaryk T. G., Nikitin Nikolaj, Novikov P., Noth Ernst Erich, Nowakowsky Zigmund (Rubikon i Rt Dobre Nade), Ognjev Nikolaj, Ottwald Ernst, Pavičić Josip, Pavičević Mićun, Pilnjak Boris, Pittigrilli Theodor, Plivier Theodor, Plehanov, Reissner Larissa, Remarque Erich-Marija, Renn Ludwig, Rolland Romain, Romanov Pantelejmon, Sabolić Ivan, Sejfulina Lidija, Sforza Karlo, Simeon Rikard, Sinclair Upton, Smirnov, Streuvels, Solobov Mihael, Steed Wickham, Tolstoj Aleksej, Toller Ernst, Tomašić Dinko, Tomašić Stanko, Torberg Friedrich, Traven B., Türk Werner, Van Loon Heinrich (Umjetnost čovječanstva), Vasić Dragiša, Vodopjanov M., Weis H. G. (Povijest svijeta), Žicina Milka, Zola Emile, Zweig Arnold.

Antologije, zbirke i slično:

Desetorica s lomače, 1000 najljepših novela (svi svesci u kojima se nalaze prilozi prije navedenih pisaca). Nova ruska proza, Hitler osvajač, »Nolit« i sva latinica na srpskom jeziku. Novi ruski humor, Židovski humor.

Listovi:

»Pečat«, »Danas«, »Izraz« i sve ostale marksističke i projugoslavenske, anglofilske i slične edicije.

Sva ćirilica.

N A Š P U T

NAŠ PUT

KROZ BURE SVIJETA,
KROZ VJETAR LJUT,
ŠTO BIJE LICA PONOSNOG LIJETA
IDEMO ZA KRIŽEM STAZOM BIJELOM,
VIČEMO SMJELO DUŠOM CIJELOM:
»TO JE NAŠ PUT!«

NAŠ PUT JE STAZA,
GDJE BLISTA KRIST,
KO BIJELA, SVIJETLA, CVIJETNA VAZA.
U NJOJ CVIJEĆE, LJILJANA SJAJ
KAŽE NAM PUT U CVJETNI GAJ, —
NA IZVOR ČIST.

U NAŠOJ DUŠI
KRISTOV JE PLAM,
KRISTOVA LJUBAV ŠTO MRŽNJU RUŠI.
TRNOVA KRUNA I KRIŽ BIJELI
RESI NAM STIJEG, I PUT CIJELI
ON KAŽE NAM.

U SRCU S KRISTOM
IDEMO NAPRIJED
K POBJEDI NAŠOJ, IZVORU ČISTOM.
JER KRIST NAS SVOJIM STOPAMA VODI;
NE BOJIMO SE, JER PUT K SLOBODI
ZA NJIM JE SLIJED.

KROZ BURE SVIJETA
TAJ SIMBOL ČIST
BLISTA U DUŠI NAŠEGA LIJETA,
ON SVE NAS VODI, LIJEČI NAM BOL
MI SLUŠAMO GA, KLIČEMO U BRIJEG I DOL:
»NAŠ PUT JE KRIST!«

MIRKO LAUŠ

NAŠ PUT I . . .

Put, naš put, mladi prijatelju, opet pred tvojim pogledom otvara svoju dugu perspektivu, u bjelini svoje staze, koja vodi daleko, daleko . . .

Sjećaš li se kojih od onih sunčanih proljetnih dana, kada se za ranih jutarnjih sati na prašnoj cesti ili vijugavoj gorskoj stazi blista čisto azurno nebo nad tobom, dok se ljeskaju potoci, a ptice prolijeću kroz krošnje u cvatu negdje nad tvojom glavom? Ima vas dvojica, trojica, petorica . . .

Neka ustreptala radost širi vam srce nad ljepotama svijeta.

S jedne i druge strane nižu se brda s hladom svojih šuma, sagibaju se trave na beskrajnim poljima, a sunce, blistavo i žuto visoko u modrini nad tobom, grije te u leđa.

Ipak, radosno je živjeti!

A cesta, duga cesta, široki drum ravnica ili uski gorski puteljak mirno se odvija naprijed, uvijek naprijed.

Jedna bijela vrpca teče pred vama kroz svijet. Sad se svija u desno, sad zakreće, sad se diže na neki humak, da se opet malo dalje spusti.

Ali neprestano, neprekinuto teče taj put!

Tamo negdje uz njega stoji miljokaz. Tu ćete sjesti . . . Jedan je dio puta prevaljen. Tamo dalje vidi se natpis: **»Prolaz opasan zbog rušenja kamenja«.** Kamo ćete dalje? Na obližnjem drvu urezana je u koru strelica i dva, tri slova. Svatko razumije taj znak . . . i zato nastavljate bezbrižno ovuda.

I ide put opet dalje . . . Katkad penjući se, katkad skrećući, no uvijek naprijed, sigurno k svojemu cilju . . .

Pa i treba, da je tako.

Zato i jesu utrli taj put: da služi. Da lojalno služi. I da pomogne svakome tko hoće da se njime služi. Ne pitajući tko je i što je, ni odakle je! Ni čiji je!

Jer on prima svakoga, svakoga bez razlike . . .

*

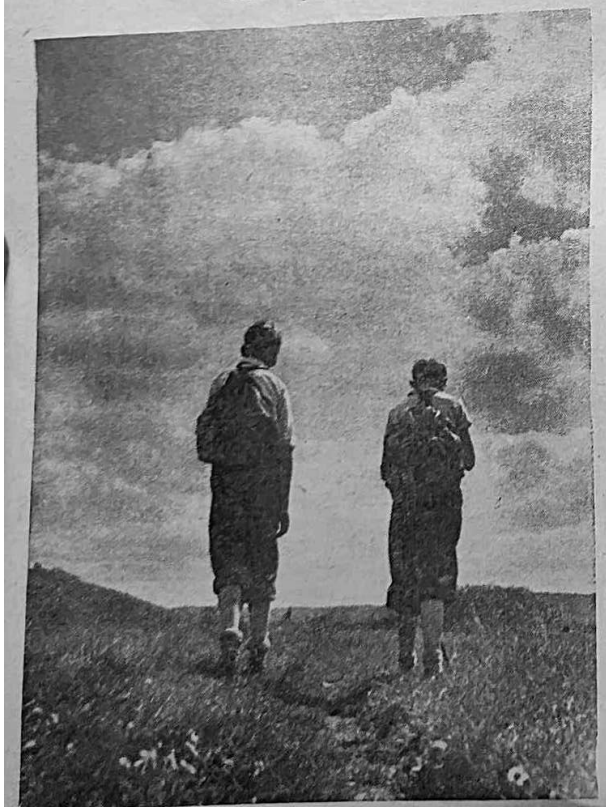

I »Naš put« obnavljamo, mladi prijatelji, zato da služi. Da služi vama. Da služi lojalno, pošteno, zdušno. — Put s miljokazima i strelicama, koje će biti izrađene i postavljene na njemu svim našim srcem . . . Put izgrađen onim životnim optimizmom i radošću, koju mi mladi nosimo kroz svijet . . .

Ići ćemo naprijed, uvijek naprijed njegovim smjerom . . .

. . . radost, ta tajna uspjeha kršćanstva. **(G. K. Chesterton)**

. . . NAŠ KRIŽ

Prkoseći vremenu, nalazi se ovaj Križ uvijek jednostavno uspravan. Poput seoskog hrasta rasprostro je svoje grane, a svojim vrhom neprestano spaja u nedoglednim oblacima nebo i zemlju . . .

Zašto su ga nekad ljudi smjestili na ovo mjesto?

Jesu li sumnjali, da će netko svrnuti na Nj pogled u nesigurnosti svog puta? Je su li htjeli i željeli da On bdije nad nama, da On iz svojih nedoglednih visina blagoslivlje naš put?

Jesu li možda negdašnji vjernici predviđali, da ne će jednoga dana mnogi htjeti poznavati poslanstva Ljubavi i Mira? Da će svoje povjerenje pokloniti drugima, a ne Njemu, bez kojega i izvan kojega nema spasenja?

Ili su nam možda radije htjeli, sasvim jednostavno, ponoviti i potsjetiti nas na one riječi sv. Andrije u času, kad je polazio na gubilište: **»O dobri Križu, tako dugo željeni Križu, tako žarko ljubljeni Križu! Neka me On, koji me je po Tebi otkupio, opet po Tebi natrag primi«?**

*

Pa zašto da toliko mislimo? On je ovdje, ovaj dobri Križ. I to nam dostaje . . .

Hoćemo li se zaustaviti časak pred njim i promatrati ovaj znak, koji se ocrtava na nebu? Hoćemo li se sjetiti Njega, koji Ga je nekad uzeo na leđa, da se zajedno s Njime popne na Kalvariju?

Zato što je takva bila volja Očeva. Zato što je bila potrebna ova patnja i ovaj posvemašnji dar Sina Čovječjeg, da se zaboravi pobuna Čovjeka i da se namiri otkupnina!

*

Križ: to je **bitni** elemenat tvoje vjere, kako ga je priznao moderni pisac:

»Ovu izvjesnost: Križ. Dosta je otvoriti oči da ga vidimo pokraj nas: **naš** križ, koji nas čeka. Tko bi mogao zamisliti, da dva ukrštena drveta, mogu izazvati toliko oblika koliko postoji pojedinačnih sudbina? A ipak je tako: **tvoj** križ stvoren je po tvojoj mjeri; milom ili silom, u mržnji i otporu ili u podlaganju i ljubavi, trebat ćeš se na Njega prostrijeti. Kakve li tajne da je čovječanstvo tako dugo živjelo, a da nije opazilo, iznad svojih kosturnica, znak, drvo bez lišća, golo drvo, kamo je jednog dana ljudske povijesti došao sam Bog da se prostre.«

Hoćemo li imati snage, da Ga bez ljudskog obzira prihvatimo i ispovjedimo?

Postoji samo jedna patnja: ne biti svecem. **(Léon Bloy)**

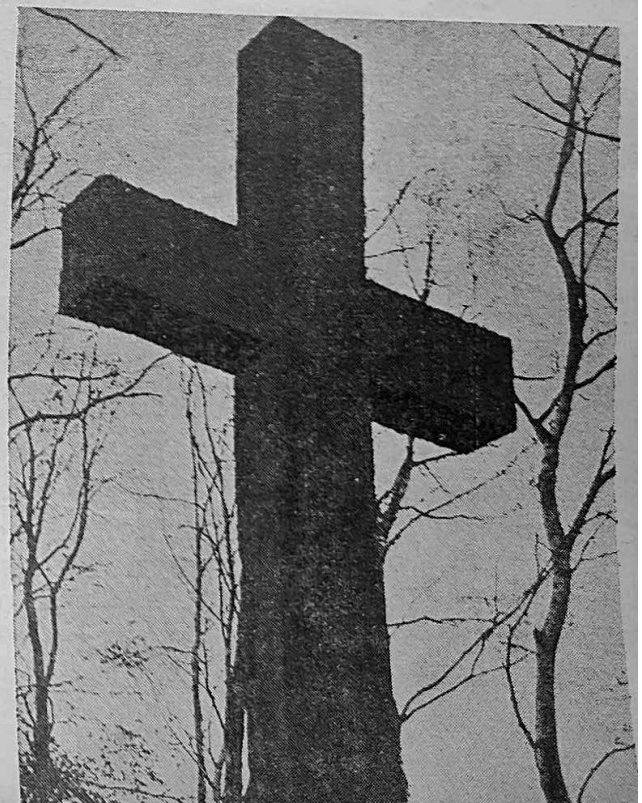

VJETRI U KASNOJ ZIMI

Navališe ko bijesni psi
Zubima štekćući smjelo
Obukli su sav kraj u bijelo.
Tek ptica je smrzla na grani
I zadnjim cijukala dahom:
Ksi-ksi, ksi-ksi, ksi-ksi . . .

Poljana široka i nijema
Bez borbe njima je dala
Grudi da po njima urla.
Cesta je drhtati stala;
Konji su išli u kas
I blato razgazili meko:
Kljas-kljas, kljas-kljas, kljas-kljas . . .

Lišće još zadnje je tužno
Padalo s međašnje dračе,
Po njemu krupna je kap
Klizila kao da plače
Za suncem sipljivim, tamnim:
Tap-tap, tap-tap, tap-tap.

Ljubo Ribarić

FOTOGRAFIJE

Fotografije: more imena,
tisuću davnih spomena
u srcu se budi.

Sve bez ijedne riječi
slika bi htjela ti reći
prošlost da ti nudi.

Nasmijana lica mlada
htjela bi ti reći rada
uzrok svog veselja.

U srcu se budi tada
mnoga preugodna nada;
neostvarena želja.

Gle, ta slika prošlost krije,
taj se više ni ne smije;
grob ga krije. —

Djevojčica mila mala
što na slici tu je stala,
dijete više nije.

Vrijeme brzo dalje hiti.
Hoću l' i ja takva biti
smežurana, stara?

Svakom, svakom dođe hora
odreći se svaki mora
života, tog Božjeg dara.

Željka Banovac

ZALAZAK SUNCA

Svakog vedrog predvečerja vidim ga, kako lagano tone i zalazi sa ruba beskrajnog horizonta, — baš onda kada je najveće i najljepše. Kao sreća, koja zalazi sa horizonta našega života onda kada je najveća, kao radost koja nas ostavlja onda kada je najljepša.

Nepomičan kao kip, zanosim se veličanstvenim djelom Svemogućega.

Svemirom leti slatko komešanje melodija, tiših i nježnijih od uspavanki majčinih.

— — — — —

Prolaze kraj mene ljudi, prolaze, prolaze, a ne čuju pjesmu prirode i ne gledaju konture sunca, koje slika Bog svakog vedrog predvečerja na plavom platnu neba.

U mome srcu prema njima sažaljenje. Njihov je život jednolična proza vremena. Oni ne poznaju čarobnu slast duhovnog uživanja, koja ima čarobnu moć, jer ponekad razvedrava, a ponekad boli, ali koja me uvijek uljuljkuje u jedno, meni svaki put drago — spokojstvo.

Jer, kada se nešto voli, to može i da boli, pa ipak da se istom mjerom voli.

Sunce, ti si vječno vjerna, vječno iskrena ljubav prirodi i čovječanstvu. Ti nam iz tvojih zlatnih, ognjenih njedara nesebično pružaš nebrojne tople cjelove i prijatna milovanja. — Tvoja rumena slika na čistom večernjem nebu često razveseljuje nestašnog đaka u seoskoj uličici. On tada ljubi svoje đačke sanje; on tada osjeća vrijednost i ljepotu života, da, tada kada samo zna da osjeća . . . osjeća . . . bezmjerno osjeća.

U blijedom velu sutona tone tvoj plameni trag. Prirodin zeleni sag plete ti vjence preko noći. Dok jedna tiha — usamljena duša o tebi još dugo misli i sanja, kako ćeš se ujutro ponovno pojaviti iza granja u potocima zlata.

Sunce, kada zalaziš, šume i rijeke ti pjevaju, planine ti se mole, cvjetići po livadama spuštaju smjerno svoje krunice, a čovjek griješan smrtnik ravnodušno koraca stazama života. Brine se danas za sutra. — Ja sa dušom pune utjehe i blaženstva nosim tvoju rumenu sliku u sumrak svoje sobe.

A ti i dalje toneš i zalaziš svakog predvečerja kao sreća, koja zalazi sa horizonta našega života onda, kada je najveća, kao radost koja nas ostavlja, onda kad je najljepša.

Marko Utješinović

NEBO, NOĆ, TIŠINA . . .

Danas bijaše krasno vrijeme. Dečki su izvanredno dobre volje cijeli dan ili skakali pred šatorima ili se kupali u potoku. To bijaše veselje, to bijaše radost! Šteta, što se naš logorski život približavao kraju. Kako žalim onu modernu dekadentnu parfimiranu mladež u izglačanim hlačama u laku i fraku, mladež, koja vidi životno veselje samo u kinima, kazalištima, trčkaranju podzemnim krčmama i t. d. Siromašne, gladne duše! Kad bi bar jednom okušali životne radosti u slobodnoj prirodi!

Znam da me »oni« zato gledaju s visoka. Kako se može jedan sveučilištarac dobro osjećati među djecom?

—Mi nijesmo više djeca. Mi smo odrasli, — tako misle oni.

To je upravo ono zlo. To je zlo da više niste djeca — po duši. Djeca kojima pripada kraljevstvo nebesko. (Mat. 19. 14.). S pedeset godina, s injem pokritom kosom, ostati djetinje duše — to je prava umjetnost. Svatko je tako dugo mlad, dokle hoće . . .

A kako je tek divna večer tu uz logorsku vatru. Lagano, pucketajući plamsa oganj prema nebu i tajanstveno svijetlo baca na moja dva mala stražarska druga Josipa i Đuru. Cijeli logor spava, tek mi trojica bdijemo. I zvijezde . . . U rukama mi je mala karta zvjezdanog neba i s neopisivim oduševljenjem pričam dvjema manjim drugovima o nepreglednom svijetu, o tisućama sunaca, o stotinama tisuća zvijezda, o Mliječnoj Stazi, o dalekim zvjezdanim maglicama. U takvim se časovima otvara duša i u nju se spušta neizmjerno nebo.

Doista nebo se činilo kao razapet šator, trebalo bi samo ispružiti ruke da dohvatimo zvijezde. Kako je blizu Bog u tim časovima. On je inače uvijek blizu, samo to toliko ne osjećamo. Pun je mjesec uzdigao zlatno svoje lice ponad drveća, a u bezimenoj tišini tajanstveno su šaputale gibke grane u šumi.

Vuković je podjarivao vatru. I sama vatra kako je zagonetna. Kako samo bukti plamen. Sada crven, onda bijel pa plav. Zašto, dakle ta promjena boja? I kako samo požudno proždire, guta praskavo, suho granje. Nekoja grana je još svježa pa plače, stenje, kad ju uhvati plamen, te se previja na žaru kao velika gusjenica. Kad stane praskati komad drveta, razaspu se iskre u zrak kao zvijezdice i opet nanovo nastane mir.

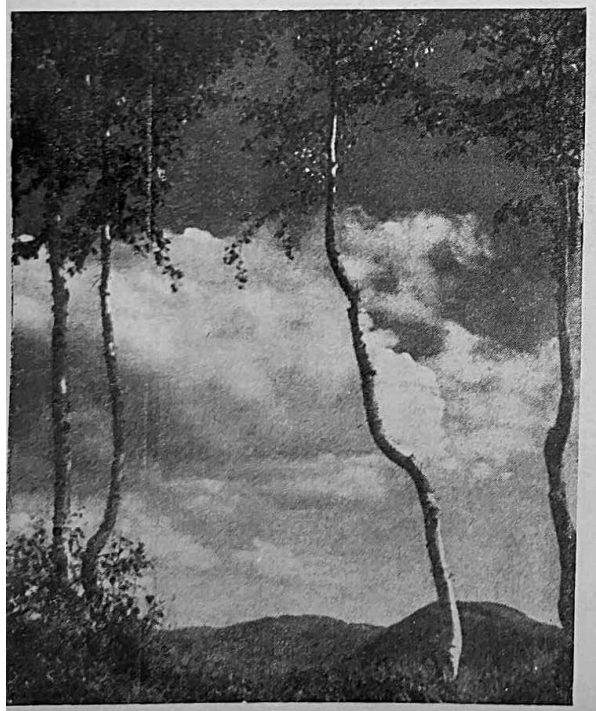

Kakvo li je uživanje gledati vatru!

Uz vatru, što plamti u mojoj duši, jedna misao goni drugu. Kako li je ipak čudesno lijep ovaj svijet. Usprkos velikog napretka znanosti, koliko mnoštvo stvari iz tajanstvenog svijeta, što nas opkoljuje, još uvijek ne poznamo. Jučer sam na primjer u obližnjoj špilji našao predivan kristal. Divnog li geometrijskog oblika. Spremio sam ga. Zar je znala ova neživa stvar, kada se u utrobi brda u tišini stala kristalizirati, teške zakone geometrije, koje sam ja, razuman čovjek, morao godinama velikom mukom učiti. Pametne li misli! Nema drugog razjašnjenja, nego da tu djeluje uzvišena sila, slična ljudskomu duhu, ali koja ga neizmjerno nadvisuje. Taj duh propisuje puteve, kroji zakone i kristalima i svakome razvitku i svima pojavama života.

Pojavama života? Da, tako je! Ali što je taj život? Dolazili su mi napamet mnogi raznovrsni nazivi, kojima su pisci učenih knjiga htjeli razjasniti »život«, ali je na koncu svaki pojedini morao priznati, da zagonetku života nije uspio odgonetati. Do sada nije to nikome uspjelo. Da i ja sam već čitao, da je život zajedničko djelovanje fizičkih i kemijskih sila. Te su nam sile same po sebi poznate, ali ne poznamo tajne njihovog skladnog stvaranja u organizmu, u kojem stvaraju život, to jest ne poznamo princip, koji zamršenu mrežu tih sila, štono se međusobno neprestano pomažu, drži u djelovanju.

A strahovite sile u prirodi, kojima sami ovdje na slobodnom možemo biti svjedoci. Na primjer noćna oluja prošli tjedan s onom strašnom grmljavinom. Ondje leže ogromni stoljetni hrastovi sa slomljenim deblom. I to mi pripovijeda, kako je uzvišen Gospodin, koji, kad preda prirodi ma samo atom svoje moći, pa i to je eto tako strahovita sila.

Zatim sam mislio i o tome, kako je predivna tajna proljetno buđenje prirode ispod zimskog snježnog mrtvačkog pokrivala, pa klijanje pšeničnog zrna u blatnoj brazdi, tajna je i ova tiha šuma oko mene, koja kao da mirno spava, tajna je i cio taj divni svijet, sve je tajna, ako iza svih tih tajna ne vidim uzvšenu vječno radinu ruku Božju.

Čitao sam negdje, ne bih znao reći gdje, ali i sad još ćutim uzvišenost ove definicije Boga. »Per quem omnia sunt et in quem omnia tendunt«. »Bog je biće, po kome je sve postalo i kome sve teži«. Kad bi ovdje tkogod zalutao u šumi i izdaleka opazio našu logorsku vatru, razveselio bi se: gdje je vatra, tu ima razumnih bića, ljudi, braće. Tako kliče i moja duša u molitvi, kadgod iza pojedine prirodne pojave osjetim veličanstvo Božje.

Tajna! Baš me briga! Ne zanima me! rekao bi netko. Ali nemoguće je »ne brinuti se« za to. U nama gori želja, neugasiva želja u čovjeku, da sve istražuje, da svemu nađe rješenje, da nađe istinu. Već iz samoga ovoga nastojanja moramo doći do toga, da Bog postoji. Moja mala sestra Katica dobila je za imendan lutku. Isprva se veselo njome igrala, ali već treći dan svu ju je rastavila: istraživala je, zašto zatvara oči, kad je polegne. Isti taj neodoljiv nagon tjerao je Amundsena i Shakletona na polove da istraže što je tamo.

Našli su jednom neku išaranu kamenu ploču. Bilo je to klinovo pismo. »To nitko ne razumije, ostavimo to.« O ne! Ljudski duh nije mirovao dok nije riješio tajnu klinova pisma. Ne pokazuje li istu težnju za znanjem i današnja groznica za rješavanjem križaljki?

Što pokazuje sve to? Mi ne podnosimo tajne. Moramo ući u trag istini. Zašto? Jer u nama živi iskra, dah vječne Istine Boga i to je što nam ne da mira.

To da sam biće, koje ima svijest, to me uzdiže nad cijeli svemir. Lani sam se vozio Jadranom. Kako su se divno talasali preda mnom skupovi vode, kojoj ne vidiš obale. Ali o svojoj veličini, o svojoj ljepoti ni ocean ne zna ništa.

Nada mnom se rasprosto nebeski svod s nebrojenim zvijezdama i tako mi sanjarski raspoložuje duh . . . Ali samo moj. A zvijezde? Ta to su pusta ledena nebeska tjelesa, komadi materije jedno uz drugo, jedno nad drugim, jedno pod drugim. One ne znadu ništa ni o drugima, ni o samima sebi! Samo ja znam . . .

Cijeli svijet koji me opkoljuje divan je doduše, no ipak je samo tvar. Divan je i u najmanjem svome dijelu, ali ipak sve je to samo materija. Stavim li najsićušniju stanicu pod mikroskop, naći ću pod njim tajanstveni živi svijet, ali i ta se sitna stanica sastoji iz milijuna atoma, molekula, koji jedan o drugome ništa ne znaju. Težina moga tijela iznosi upravo 60 kilograma. Čitao sam negdje, da u čovjeku teškom 60 kilograma ima 50 milijardi stanica. Vrtoglava brojka. Ovih 50 milijardi stanica živi svaka za sebe, a opstoji samo jedna duša, koja ih drži zajedno.

Čovječe, samo ti možeš biti sam sebe svijestan, samo ti možeš sam sebe upoznati. Ako mi štogod padne u oko, treba da pitam drugoga, da li je to još unutra, jer sam sebe ne vidim. Ali duša može promatrati samu sebe. Znam — Pascalove su to misli — da je čovjek u svemiru tek slabašna trska, ali trska, koja može misliti. Kakogod bio neznatan, ima nešto u meni, što nije ograničeno materijom, što može izaći iz mene i shvatiti čak i zvijezde. Ja nisam samo materija kao more, brijeg ili nebeski svod. Ima u meni nešto, što povezuje atome moga tijela, što ih prožimlje i oživljuje. Ja imam dušu!

Dušu, dušu, po kojoj sam tako blizu sam sebi, a opet mogu s njome da odletim daleko u svijet, dušu s kojom se mogu u tajnosti savjetovati i do koje ne može nitko doprijeti, ako ja to ne dopustim.

Duša nije materija. Ona je neisporedivo viša i uzvišenija od nje, ona oživljuje materiju. Osim mene nema ona drugog gospodara nego samo Boga. Nebo će i zemlja proći, ali duše moje ne će nestati.

Ako je tome tako, onda je duša moja jedina vrijednost, jedina vječna vrijednost. Da li sam tako uvijek mislio o svojoj duši?

Iz knjige dr. Totha »Priroda zove«

MATI

NJENE SU OČI MIRNE KO S JEZERA VODA,
KOJA KRIJE DUBINOM ZASTRTE TAJNE,
NJENE SU OČI NJEŽNE KO PLAVETNILO SVODA
I KO DVIJE VATRE, PLAMENE I SJAJNE.

ONA JE VISOKO GORE NA VRHUNCU
I NJU MOŽEŠ SRETNOM, ZADOVOLJNOM ZVATI
NJENO SE SRCE SVJETLI NA ZLAĆANOM SUNCU;
JER ONA JE ŽENA — MATI —.

SLAVENKA ČEČUK

STJEPAN KRČMAR:

KOCKA JE PALA

I.

Predvečerje je mirisalo po proljeću, koje se s dalekih visina vraćalo ponovo u selo. Neka blaga tišina obuzimala je sve i ljudi su postajali vedriji i veseliji.

Ivica Dobričić, šestoškolac, vraćao se kući iz škole, koja je bila daleko u gradu oko dvadeset kilometara od njegova sela. Već se je bio donekle i naučio na vožnju vlakom, jer putuje od prvog razreda, ali taj ga je problem ipak još mučio. To više, što profesori ni njemu, ni njegovim drugovima nisu to uzimali u obzir. A koliko put je morao biti svjedok žalosnih slučajeva, kako se njegovi kolege, koji stanuju u gradu ispričavaju, da nisu mogli naučiti zadaću, jer nisu imali vremena. Zar on nebi mogao to kazati svaki dan. Ali znao je kakav bi odgovor čuo: »Neka ne ide u školu onaj, koji se ne može školovati.« To ga je boljelo.

Usprkos svega toga, on je bio zadovoljan i veseo; mladost je cvala na njegovu licu.

Od nekog vremena on ne može, a da ne pročita dnevne novine. Seoska čitaonica drži lijep broj dnevnika i on svaki dan — u predvečerje— kad se vrati iz škole odlazi u nju i čita. Interesiraju ga razne svjetske i unutarnje prilike, a i veseli ga da dođe u tijesniji dodir sa svojim suseljanima. A to najlakše može u čitaonici, gdje se oni sakupljaju, čitaju i debatiraju. On tako rado s njima govori i pamti njihove mnoge zdrave, još ne oskvrnjene nazore.

Danas, kad je bio zadubljen u jednu vijest, pristupi k njemu susjed Mate i pokaže mu jedan članak u »Našoj Hrvatskoj«:

»Ded, Ivice, pročitaj ovo!«

»Što je to.« — znatiželjno ga upita Dobričić.

»Već ćeš vidjeti. Tebe će to zanimati. Samo pročitaj.«

Ivica rado odloži svoje novine i uzme »Našu Hrvatsku«. Bio je radoznao, što mu to susjed Mate daje da pročita, a i htio je da i na taj način pokaže koliko on cijeni svoje suseljane.

Brzim okom pročita naslov: MUŠKA RIJEČ ĐAKA NA OVDAŠNJOJ GIMNAZIJI.

»Ovo me uistinu može zanimati«, rekao je zadovoljno sam sebi.

Kad je pročitao članak, ostao je razmišljati nad njim. Još jednom je u mislima prošao čitav događaj. Profesor ismjehiva molitvu đaka prije i poslije školske obuke. Diže se jedan đak i protuslovi mu. »Vjera i molitva su obranile Hrvatsku i obranit će je. Kako se vi usuđujete da napadate ono, što je najsvetinje jednome narodu.« Nastade kratka prepirka. Profesor zatim tuži đaka, da ga je uvrijedio i na sjednici razrednog vijeća — gdje je većina profesora bila amoralnih i anacionalnih principa — bude isključen iz škole.

»Heroj«, spontano se izvi iz Ivičinih ustiju.

Ivica Dobričić je bio katolik. Išao je svake nedjelje na svetu misu, ispovijedao se kad i ostali đaci. Manjkala mu je borbenost i radikalizam. I u njegovoj je školi bilo napadaja na vjeru i poricanja egzistencije Božje, no on nije imao hrabrosti da se tome odupre. Mislio je da se protiv profesora ne smije javno buniti, a i da bi bilo slabe koristi od toga — sebi bi naškodio, a vjeri ništa koristio.

Ovaj karakterističan slučaj ga je osvijestio. Suosjećanje, simpatija prema đaku, koji je žrtvujući svoje školovanje ustao na obranu vjere, probudilo ga je iz vjerskog drijemanja, trgnulo ga je iz bolesne mirnoće kao sunce mladi pupoljak i stavilo u borbeni položaj.

»Je li da je junak«, oglasi se ponovo Mate.

»Pravi junak — primjer, koji treba svi da slijedimo«.

»Tako je!«

»I u našoj se školi događaju takovi napadaji. Još i gori. Niko se ne opire. Ali od danas više neće!« odlučnim je tonom govorio Ivica.

»I ne smije! Pokažite, da ste pravi sinovi sela, onog zdravog, katoličkog sela«, bodrio ga Mate.

Ivica Dobričić ga zahvalno pogleda:

»Hoćemo . . . moramo!«

A kad se vraćao, putem i kod kuće je mnogo mislio o tome.

»Onaj je Lenec isto takav. Napada vjeru samo gdje može. A isprsuje se da je sin sela. No, neće dugo! Kad mi se pruži prva prilika, ustat ću i branit vjeru naših otaca!«

»Daj Bože, da taj čas dođe što prije. Ja se hoću boriti za svetu stvar.«

II.

Svibanj je bio cvjetan. Pregršt zlatnih sunčanih zraka, pomiješan mirisom raznobojnog cvijeća je navalilo kroz otvorene prozore u prirodopisni kabinet i tu su se zrake osjećajući se slobodnima potput male, nestašne, ali umiljate dječice razbježale po klupama i slikama, kojima su bili prenatrpani zidovi razreda. Vladala je magla dosade; jedni su dubokim disanjem upijali mirisni dah prirode, a drugi su nehajno gledali živahnu igru zlatnih zraka. Malo ih je bilo koji su slušali predavanje gospodina profesora Lenca. Srednjeg rasta, okrugle glave s dva izrazita nabora, koja su se od tupasta nosa protezala prema krajevima debelih usnica, vlasima, koje je nastojao da drži u redu, a ipak se je dosta veliki pramen u luku spuštao niz čelo i žučkasto crvenim brkovima, gospodin profesor nije mogao pobuditi svojim predavanjem veći interes među đacima šestoga razreda. Između onih koji su ga slušali bio je i Ivica Dobričić. On je upiljio svoje male oči u njegove usnice i pozorno pratio svaki njihov pokret, svaku njihovu riječ. Ali kod svake rečenice gospodina profesora, Dobričićeve usnice su jedva primjetljivo prelazile u gorak, ali sažalni osmjeh.

— »I zato zahvaljujući Darwinu mi danas pozitivno znamo, da se je čovjek razvio od primata« — završio je Lenec svoje predavanje.

Dobričić je i nehotice bacio svoj uzrujani pogled na jednu sliku iznad katedre, na kojoj je masnim slovima pisalo »pračovjek«, a predstavljala je majmuna. U njegovoj se nutrini nešto komešalo, srce je sve burnije i burnije kucalo, želio je ustati i riknuti:

— »Lažete, gospodine profesore, Darwin nije to dokazao« — ali zvono, spas mnogih đačkih nezgoda ga je preteklo.

Dobričić nije podrobnije poznavao Darwinovu teoriju. Njegova je duša jedino osjećala da to ne može biti tako, njegova unutrašnjost se je počela buniti i on je želio to jasno izraziti. Nije ni mogao pomisliti na posljedice, koje bi mogao prouzročiti. Ali glasno brbljanje njegovih kolega i atmosfera odmora, koja je nastupia, utišala ga je i on malo smireniji pođe prema katedri i profesoru, koji je već uzimao razrednicu i želio otići.

— »Gospodine profesore, ja se ne slažem s vašim predavanjem«, — rekao je Dobričić malo nervozno, ali zato tvrdim glasom, gledajući profesora Lenca ravno u oči.

— »A s čime se vi uopće imadete slagati«, — rekao je Lenec vidno uzbuđen.

Nekoliko znatiželjnih kolegica i kolega se je okupilo oko njih.

— Vaše predavanje protivi se mojem religijskom uvjerenju.

— Šta se mene tiče vaša religija? Držite li vi što do nauke?

— Kako ne!? Ispravna je nauka temelj svega!

— Eto vidite! A nauka je to utvrdila. A da vam bude jasnije, napomenut ću vam još jednu stvar. Paleontologija je pronašla tako zvani prelazni tip između primata i čovjeka, naime pitecantropus-a erectus-a. On nije ni primat, a ni čovjek. Nekako na sredini! Pa što onda hoćete?! — rekao je profesor Lenec i nekako pobjednički se nasmijao.

Dobričić se okrenuo, tiha bol mu je prošla licem i uputio se u razred. Već je zvono svojim oštrim glasom naviještalo svršetak odmora.

Cijeli je naredni sat Dobričić, utonuvši u svoje misli, razmišljao o profesorovim riječima:

Zar da mu ubije ono što mu je majka još djetetom u dušu ulila? Ne! Veliki je odmor bio vrlo živahan.

— »Dobričić je imao pravo! Kako se može nauka protiviti religiji«, — počeo je Jožević braniti Dobričića pred nekoliko kolega.

— »Dobro! Kako se može? Ali nauka ipak ne laže. Ako je naučno gradivo utvrđeno — utvrđeno!« — žestio se nezgrapni i seljački Franjević.

— »Možda to i nije naučno utvrđeno; možda je to samo hipoteza, a Lenec nam to servira kao već gotovu stvar. To se vrlo lako može od njega dogoditi«, — javi se ponovo Jožević.

Grupa, koja je izpočetka bila mala i pripadali su joj samo šestoškolci, počela se je sve više uvećavati. Pridošli su i sedmo i osmoškolci, gordi i ponosni što će moći djeci — kako su oni nazivali sve razrede niže od sebe, pokazati što znadu. Nakon što su doznali o čemu se radi, jedan osmoškolac stupi u sredinu i reče:

— »Vi još, dečki, niste čuli za evoluciju, Häckelov biogenetski zakon i darwinizam. Nešto vam je danas Lenec o tome govorio. Ali sve je to točno. Čovjek je postao od primata! Najljepše nam to dokazuje Häckelov zakon. Svaki čovjek u utrobi nakon začeća prolazi sve stadije, koje je prvi čovjek prošao, dok se razvio do čovjeka. Sve je to Häckel originalnim slikama dokazao!«

— »Kako je on to mogao slikama dokazati. Da li je on sve to slikao?« — primijeti Jožević.

— »Pa naravski!«

— »A kako je slikao?«

— »Kako?!« — zbuni se osmoškolac. »Vrlo lako — — glavno da je dokazao«.

U to stupi među njih Dobričić, koji je dotle stajao po strani i razmišljao, blijeda lica, ali s radosnim smiješkom na usnama.

— »Dečki, drugi put na prirodopisu ja ću Lencu dokazati, da nije istinu govorio.«

Jožević i nekoliko prijatelja veselo je povlađivalo Dobričiću, a ostali s osmoškolcem na čelu samo su se posprdno smijali.

— »Vidjet ćemo!?«

(Nastavit će se.)

SJETA

Kad bolni život pritisne jako
težinom svojom mene,
tad volim samoću, sivo nebo
i mlado cvijeće što vene.

Al kad sam ono potpuno shrvan,
očajan, sjetan, bez nade,
tada u kutu samotne crkve
liječim ozeble jade.

Ja volim tamu, crnu samoću
i zvono, kad posmrtno ječi,
ja ljubim onog, tko moju nutrinu
teško rani i liječi...

Vjeko Dubrov

KAPLJICE KIŠE

Sjedim u svojoj sobi
I gledam kroz prozor van,
A strašne te kapljice kiše
Samo mi kvare dan.

Ja sunce želim i žudim,
I tražim dušom svom;
U zamjenu mu nudim
Suzu u oku mom.

Al sunca jošte nema
Ne sjaji zlatan trak,
I cijelo nebo sivo
Pokriva sjetni mrak.

I kiša stalno sipi
Sad snažnije i jače,
A moje jadno srce
Ah, tako gorko plače.

Nebo je tako tmurno
Mlazovi kiše te
Tek stalno udaraju
O moje prozore.

Kapljice kišne male
Kližu polako, polako;
U gustim mlazovima
Teku mi suze tako.

Al' gle, na nebu tmurnom
Zasjala sad je duga.
Ni moju dušu više
Ne mori takva tuga.

Već sunce obasjava
Zrakom svojom svijet,
A male kapljice kišne
Sa sebe trese cvijet.

Željka Banovac

ZAPISCI O SREDNJOJ ŠKOLI

Ovo nekoliko nevezanih misli namijenjeno je Tebi i Tvojim đačkim problemima. To su kratka sjećanja na život, koji Ti sada proživljavaš i od koga možda očekuješ nešto veliko. Nemoj u njima tražiti Bog zna što. One uopće nemaju namjere poučavati; one Te jedino žele upozoriti, da jedan od bitnih uslova Tvoje naobrazbe, Tvoje izgradnje ovisi o Tebi, o Tvojoj dobroj volji, pa i o Tvojoj samostalnosti.

Kako ćeš učiti?

Prije svega mora ti biti jasno, da moraš raditi. Ništa ti ne će pasti gotovo u krilo. »Markirant«, to ti je dobro poznat tip iz škole. Njega naprosto ništa ne može pokrenuti, pa zato nikada ništa ni ne radi. No tim putem ti ne možeš ići; od toga da budeš dezinteresirani trut, od toga da se sav tvoj napor sastoji od ubijanja vremena, a sav »naporan rad« od dugočasnog sjedenja u školskoj klupi — od toga ne ćeš imati ništa. Tvoje znanje, tvoja kultura ne će nastati sama od sebe, oni zahtijevaju rad.

Ne ćeš poći ni suprotnim putem, da učiš »štreberski«. Da »sve imaš u malom prstu«, da znaš sve nepravilne glagole po redu, da nijedna godina iz povijesti ne izbjegne tvom beskrajnom pamćenju... Takovo je znanje kao hrpa svakojakih stvari, strpanih u vreću. Ukoliko se ta masa mehanički zapamćenih podataka može uopće nazvati znanjem.

Ti tako ne ćeš učiti.

Od tebe se traži mnogo više: inteligentno shvaćanje, smisao za probleme i za uočavanje onog što je bitno.

*

Ti ne ćeš slijepo gutati školske knjige od prvog do posljednjeg slova, ne gledajući je li to algebra ili povijest, logaritamske tablice ili lektira. Ti ne ćeš podleći ovoj mani »bubanstva«, te mučne neoriginalnosti i potpune nesamostalnosti. Ti ćeš pročitati po koju knjigu i onda, kada tu knjigu možda nije profesor u razredu ni spomenuo; ti ćeš posegnuti za znanjem izvan škole i to sam, samostalno. Ti ne ćeš čekati, da ti se sve pruži kao na tanjuru; da te se svaki put gura; ne, — ti ćeš sam, iz svoje vlastite pobude učiti i izvan školske klupe.

Što ti može pružiti škola?

Ona ti može dati samo jedan kratki ali sistematski pregled znanja, skicu kulturnih tekovina svijeta, kome pripadaš.

To je malo, ali to je i mnogo, — već prema tome, kako ti na to reagiraš.

Ako postoji u tebi »intelektualni glad«, kulturni interes, ako ti »velikih i raširenih očiju« prolaziš kroz svijet, onda škola za te znači mnogo. U tom slučaju škola iznosi pred tebe niz tebi još nepoznatih stvari, materijal koji može da te potakne na vlastito razmišljanje, na prihvaćanje tog materijala u tvoje vlastito duhovno vlasništvo. Škola je za te onda velika izložba. Do tog izloženog materijala ti bez škole ili ne bi mogao doći, ili ga ne bi mogao sam sistematski i suvislo obuhvatiti. Ali — taj materijal ti moraš obraditi, nadopuniti i proširivati sam za svoje lične potrebe i učenjem izvan škole. Škola je samo jedan dio tvog učenja.

Gdje ćeš učiti izvan škole?

Gdje? Možda ćete začuditi odgovor: — svagdje.

Jer ništa ne smije izbjeći tvom oku. Svuda moraš prolaziti budan, otvorenih očiju, za sve se moraš zanimati, o svemu voditi računa i o svemu izgrađivati svoj sud.

Ulica, prijatelji, kuća, organizacija u kojoj radiš, crkva, knjižnica u kojoj posuđuješ knjige, izlozi knjižara kraj kojih dnevno prolaziš, novine, časopisi, umjetničke izložbe, izleti, putovanja, športska igrališta — sve, sve treba postati tvojom školom.

Tvoja organizacija?

Da i tvoja organizacija.

Značenje kat. organizacije za tvoj duhovni odgoj, religiozni odgoj i izgradnju karaktera — što je njena prvotna zadaća — pustimo sada iz vida. Govorimo samo o mogućnostima, koje ona može dati za izgradnju tvoje kulture.

*

— Jesi li na pr. opazio, da su gotovo svi naši katolički intelektualci javni radnici kao predavači ili kao pisci. Nije ti potrebno zar ne, nabrajati imena. Što misliš, gdje su oni naučili javno izlagati svoje misli ili dati svojim mislima pismeni oblik? Ako ih zapitaš odgovorit će ti, da im je prva škola za to bila katolička organizacija. Možda ti se čini nevjerojatnim? Ali iskustvo govori da je tako. Ti možda ni sam ne znaš od kolike su važnosti tvoji referati, predavanja, literarni sastavci itd., što ih držiš na društvenim sijelima. Jer u tome radu, koji nije kao školska zadaća vršen »pod moraš«, nego je odabran slobodno, napisan slobodno i govoren slobodno, postepeno stičeš okretnost u izražavanju i u baratanju perom.

Taj rad na sastancima može predstavljati prave riznice za oči, koje su tek počele gledati u široki svijet.

Da li ti je zapela za oko činjenica, da je katolički pokret od svog početka iznio priličan broj književnika? Da kontroliraš poznata imena dovoljno je prelistati stara godišta »Luči«. Istina je da poeta nascitur, ali ne valja zaboraviti da su poticaji, odgoj, formacija za pjesnikovo djelo isto tako važni kao i prirođen talenat i temperamenat. A u tom smislu su i katoličke organizacije odigrale i još uvijek igraju znatnu ulogu.

Nemojmo se krivo shvatiti: Ne znači, da će se svi, koji sudjeluju u tom radu, razviti u književnike ili naučenjake. Ali je sigurno da taj rad može postati od vanrednog značenja za kulturno obrazovanje svakog tko u njemu sudjeluje.

A što je s knjižnicama?

Knjižnice, to su jedine riznice, koje su otvorene svima. Ali riznice, kojima se srednjoškolci premalo okorišćuju. Slažeš li se s mišljenjem da prosječan srednjoškolac premalo čita? Razmišljaj malo o tome. Promatraj svoju okolinu.

Krivnja za to leži i na našem vremenu, koje je plitko i površno i koje ne daje nimalo lijepih pobuda. Ludo vrijeme brzine, »motorizirano« vrijeme. Vrijeme stripa! Karakteristično je to! Strip je izbacio pisanu riječ, misao; nadomjestio ju je slikom, utiskom na naša osjetila. Naše se vrijeme uopće ne trudi da misli. I ne samo da ne misli, nego i one, koji hoće da misle, gleda čudnim okom. No duh vremena ne smije nas smesti. Treba znati plivati i uz vodu. Ništa nije ubitačnije nego izgubiti svoj put.

Što ćeš naučiti u knjižnicama, tu gdje te krcate police čekaju svojim svescima? Što da čitaš? Evo ti par prijedloga:

— Trebaš upoznati našu književnost (ne samo zadanu školsku lektiru!), djela prošlih pokoljenja hrvatskih pisaca, kao i djela modernih, jer treba voditi računa i o

tome što vrijeme, u kome živimo, stvara. Ali nemoj se samo ograničiti na domaća djela. To bi za tebe bila previše uska obzorja. Treba vidjeti i ono što strani svijet daje. Ne možemo se ograničiti kineskim zidom. Narodi ne mogu živjeti u kulturnom osamljenju. Kulturna dobra su zajednička, pripadaju svima diljem cijelog globusa. Ljudske su duše tako blize jedne drugima, da ništa što je ljudsko ne smije ti biti tuđe.

Kako da čitaš? Hoćeš li čitajući jedan roman samo napeto iščekivati što će se dogoditi s glavnim junakom? »Bože moj, što će biti s njim?« — Tako, rekao je netko, čitaju kuharice. Ne ćete li te uz sadržaj zanimati i tehnika pisanja, i nazori piščevi? Ne bi li mogao svaki put dati i svoju ocjenu tom djelu i obrazložiti je, a ne samo lakonički reći: »Sviđa mi se« ili »Ne sviđa mi se?« Bi li pokušao uspoređivati već poznata djela s onim, koje upravo čitaš i iz tih usporedba stvarati nove zaključke i sudove? Zacijelo bi i sam došao do originalnih ideja.

A onda — zar da čitaš samo prozu? »Mene pjesme ne zanimaju«, vele mnogi. Ne moraš, jasno je, čitati zbirku za zbirkom, ali priznati ćeš, da bi bilo čudno da mladić, koji ima pretenzija da postane kulturnim čovjekom, ne bi imao kakovu takovu predočbu o savremenoj poeziji, koja je sastavni dio kulture, usred koje on živi.

Kad bude priređena kakva javna recitacija — ti ćeš prisustvovati. Na krugovalu slušat ćeš priredbe, u revijama do kojih možeš doći, pročitat ćeš i prilog s pjesmama.

Ali zar samo beletristika?

Ne. Kad ti se pruži prilika, posudit ćeš koju knjigu na pr. iz povijesti umjetnosti i steći o tome makar kratku ali preglednu sliku, Ako te stvar bude zainteresirala potražit ćeš daljnja djela. Upoznat ćeš velika djela koja su stvorena na području umjetnosti. Kod nas i u svijetu. U novinama i revijama pratiti ćeš umjetničku kroniku. Posjećivat ćeš izložbe. Pregledati galerije. Zamisli, kako bi ti bilo neugodno, kada bi te koji stranac zamolio, da ga informiraš o suvremenoj umjetnosti kod nas, a ti ne bi smogao ni par riječi, recimo o Meštroviću, koji je među najvećim stvaralačkim duhovima, što ga je tvoja zemlja dala, i čija djela nas legitimiraju u stranom svijetu.

Zatim, trebalo bi da ti kao srednjoškolac stečeš znanja i iz filozofije. Ne preplaši se! Naravno, ne ćeš gutati knjižurine filozofa, debele sveske, koje uopće ne bi ni razumio. Ali zar ne bi bilo ipak sramota, kad sedmoškolac i maturant ne bi znali ni slova o glavnim filozofskim strujama i školama, i kad ne bi vladali s razumijevanjem s osnovnim pojmovima iz filozofije. Potražit ćeš dakle kakav zgodan, kratak priručnik — i pročitati ga.

Što još da ti se predloži?

Ima sigurno netko područje znanosti i ljudske djelatnosti, koje te posebno zanima. Treba li ti slučaj baciti knjigu u ruku ili bi mogao ti sam da je potražiš? Itd. Itd.

*

I o čemu bi ti se još moglo govoriti? Da nastavimo po redu: organizacija, knjižnica, novine, izložbe, putovanja itd., itd.? Za to nebi dostajalo cijelo godište »Luči« Zato ne ćemo u beskraj s nabrajanjem. To nije potrebno. Glavno je, da ti bude jasno jedno, naime da jedan od bitnih uslova tvog obrazovanja leži u tebi, samo u tebi. A to su: tvoja dobra volja, tvoja vlastita pobuda, tvoj interes, a tvoja samostalnost nada sve. To je conditio sine qua non. — Treba samo da budeš odvažan, da sam sebi učiniš krila i da poletiš vlastitim putem.

Brankov

VIJESTI...

IZ ZAGREBAČKOG OKRUŽJA

Provesti nekoliko dana s prijateljima, koji isto misle, isto osjećaju i žele, razgovarati se o stvarima, koje su nam drage i bliske, potreba je i tiha čežnja svakoga organiziranog đaka. Okružje vam pruža priliku! Kao i svake godine i ove će prirediti desetdnevni tečaj. Ovaj put u pitomoj Slavoniji, u Požegi.

Na posao! Već je sada potrebno pripremati se. Društva neka priređuju priredbe i čisti dobitak namijene siromašnom svom drugu, koji je vrijedan i vruće želi ići na tečaj. Pojedinci neka štede kunu po kunu i do praznika će sakupiti potrebnu svotu. Svi pak molimo Božji blagoslov, da nam omogući i blagoslovi ovogodišnji tečaj.

IZ UREDNIŠTVA

Mnogi su naši mladi već pomislili, da ih je uredništvo zaboravilo. Zamišljena palestra nestala je već u 4 br., a i u prošlom se nije pojavila. Međutim ta bojazan nije bila opravdana, jer je »Luč«, iako akademičarski list, uvijek mislila na što užu suradnju sa srednjoškolcima.

Ovim brojem uza sve nemoguće zapreke, sve od tehničkih do novčanih neprilika, »Luč« izlazi sa još 16 stranica, koje u prvom redu pripadaju srednjoškolcima. Naslov te rubrike je »Naš put«, prije glasilo hrv. biskup. Okružja u Zagrebu, koji se pridružio »Luči«, da time što više zajedničkim silama manifestiramo dobru volju i slogu za postizavanjem jedinstva u redovima naših organizacija. »Luč« će i nadalje ostati glasilo akademičara, dok će se na stranicama »Našeg Puta« u prvom redu vježbati srednjoškolci. Osim toga »Naš put« je, kao i do sad »Luč«, zajednički i za učenike i učenice s v i h b i s k u p i j a. Cijena lista bit će ista. Dakle, »Naš put« će, pored organizacijskoh vijesti, primati i svu suradnju bilo ideoloških članaka bilo literarnih, koja će biti prvi stepen za pisanje u akademskoj »Luči«.

Uredništvo poziva sve naše mlade suradnike i suradnice, da se što više javljaju suradnjom. I to ne samo čisto literarnom, nego i svim svojim opažanjima, člancima i referatima, koji su bilo samostalni bilo sa organizacijskih sastanaka. Osim toga neka pošalju na ogled sve svoje zgodne u m j e t n i č k e svjetlopise (fotografije), koji bi bili prikladni za »kliširanje«.

UREDNIŠTVO ĆE SVIMA SURADNICIMA, U KOLIKO JAVE T O Č N U ADRESU, KOLIKO UVIJEK PISMENO ODGOVARATI NA SURADNJU, TOLIKO POVRATITI SVE POSLANE SVJETLOPISE.

Ujedno molimo sve organizacije neka nam što prije pošalju izvještaje o svom radu za tisak. Svi naime trebaju znati o radu pojedinih društava, ne bi li što užim kontaktom što bolje proradili.

Svi suradnici i suradnice neka naznače, da li šalju za »Naš put« ili za »Luč«. Dakle, na posao.

*

Ovom broju prilažemo čekove, pa molimo sve, da ih se posluže! Ujedno zahvaljujemo svima, koji su nas kakvim dobrovoljnim darom pomogli, moleći, da se nas i ostali sjete.

Upozoravamo naše suradnike, da radi oskudice prostora nije mnogima još uvrštena suradnja, što se nadamo da će u idućim brojevima. Ujedno upozoravamo i na značajni članak »Problem jedinstva katolika«, koji smo preveli iz revije »Dejanje« od 1940. g., br. 4.

Osim toga obavještavamo sve čitatelje, da su nam br. 1 i br. 4 posvema rasprodani i da ih onima, koji se žele pretplatiti na naš list, ne ćemo moći poslati.

»L u č« izlazi početkom mjeseca. — Uredništvo i uprava: Zagreb, Trg Kralja Tomislava 21. — Broj ček. računa: 35-634. — »L u č« uređuje uredнički odbor. — Odgovorni urednik: Luka Brajnović, Zagreb, Erdödijeva ul. 2. — Tiskara »Grafika«, Zagreb, Gundulićeva 24. — Za tiskaru odgovara: Franjo Vedrina, Zagreb, Bulićeva 5.

Vi ste sol zemlje, ako li sol obljutavi, čim će se osoliti . . . Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti grad, koji stoji na gori, niti se upaljuje svijeća i stavlja pod vagan, nego na svjećnjak, da svjetli svima, koji su u kući.

(Mt. 5, 13).

Svijet traži svece. Ako mu katolici ne daju ono što on od njih traži, toliko gore za njih i za sve. On će se na njima osvetiti, a svoju utjehu potražiti će kod đavla.

Jacques Maritain

D U H

vjere, koju u sebi nosimo i ideala, koji nas pokreću, izraz dinamizma naše mladosti, naše svijesti odgovornosti i dosljednosti:

DUH TOTALITARNOG KATOLICIZMA

Jer se Kristova nauka ne da dijeliti. Treba je ili sasvim prihvatiti ili posvema odbaciti.

DUH KATOLIČKOG UNIVERZALIZMA

Jer katolicizam ne poznaje ljudskih granica. Svi smo mi j e d n o u Kristu.

— DUH PERSONALISTIČKE KULTURE

Jer nismo bezlična masa ni broj, nego je svaki od nas slika i prilika Božja, zamišljen u Božjoj Misli od vjekova.

— DUH KRŠĆANSKOG HUMANIZMA

Jer s poštovanjem gledamo u svakom čovjeku, svom bratu hram Duha Svetoga.

— DUH PRODUHOVLJENOG PATRIOTIZMA

Jer osjećamo duboke duhovne, socijalne i povijesne veze s proteklim generacijama i jer domovinu smatramo prirodnim okvirom svog djelovanja.

— DUH OSJEĆANJA S CRKVOM

Jer s potpunim pouzdanjem slušamo glas, koji nas nikada nije prevario; glas učiteljice narodâ, glas savjesti čovječanstva: Crkvu e n c i k l i k a i s i l a b a.

— DUH KATOLIČKE AKCIJE

Jer to Crkva od nas traži, jer to vremena od nas traže, konačno jer je to oblik suvremenog apostolata.

Mladi katolici — mlade budne generacije: afirmirajmo duh naše mladosti i izgrađujmo s osjećajem i inteligencijom: kršćanski

ŽIVOTNI STIL